

Міністерство освіти і науки України

Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

кафедра практики англійської мови і методики її навчання

«До захисту допускаю»

Завідувач кафедри практики англійської мови

і методики її навчання

кандидат філологічних наук, доцент

_____ В.Д.Сліпецька « _____ » 2025 р.

**ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ПЕДКОЛЕДЖУ**

Спеціальність: Середня освіта. Мова та література (Англійська мова та зарубіжна література)

Освітня програма: Середня освіта (Мова і література (англійська)).

Магістерська робота

на здобуття кваліфікації: Магістр середньої освіти. Вчитель англійської мови та зарубіжної літератури

Автор роботи Горун Мар'яни Володимирівни

Науковий керівник кандидат педагогічних наук,

доцент Сосяк Мирослава Миколаївна _____

підпис

Дрогобич, 2025

**Дрогобицький державний педагогічний університет
Імені Івана Франка**

Зав. кафедрою

(підпис)

(дата)

**Завдання
на підготовку магістерської роботи**

Тема Формування англomовної соціокультурної компетентності студентів педколеджу

Керівник - кандидат педагогічних наук, доцент Сосяк Мирослава Миколаївна

1. Студент - Горун Мар'яна Володимирівна
2. Перелік питань, що підлягають висвітленню у магістерській роботі
 - розкрити поняття «соціокультурна компетентність» у вітчизняній та зарубіжній педагогіці;
 - проаналізувати структуру та компоненти соціокультурної компетентності;
 - схарактеризувати особливості соціокультурної компетентності;
 - окреслити педагогічні умови формування соціокультурної компетентності;
 - проаналізувати методи, прийоми й засоби формування соціокультурної компетентності;
 - експериментально перевірити ефективності запропонованих методів та прийомів формування соціокультурної компетентності.

3. Список рекомендованої літератури

1. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів* / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. *Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності: курс лекцій : навч.-метод. посіб.* / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. — Київ : Ленвіт, 2011. — 344 с.
3. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
4. Соловей О. В. *Соціокультурна компетентність як складова професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.* – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018.
5. Тарнопольський О. О. *Формування соціокультурної компетентності студентів у процесі вивчення іноземних мов* // Педагогічна думка. – 2017. – № 4. – С. 58–64.

6. Черниш В. І. *Лінгвосоціокультурна компетентність як складова іншомовної комунікативної компетенції* // Іноземні мови. – 2015. – № 3. – С. 17–21.

№	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Відбір та опрацювання наукової літератури з теми дослідження	вересень-жовтень 2024р	
2.	Окреслити теоретичні основи формування соціокультурної компетентності студентів педколеджу.	листопад-березень 2024-2025р.	
3.	Проаналізувати методичні основи формування соціокультурної компетентності студентів педколеджу.	квітень-червень 2025р.	
4.	Розробити комплекс завдань для формування соціокультурної компетентності студентів, провести експериментальне дослідження та опрацювати отримані результати.	вересень-жовтень 2025р.	
5.	Оформити висновки, літературу, підготувати презентацію.	листопад 2025р.	

3. Дата видачі завдання вересня 20 р.

4. Термін подачі роботи керівнику .11. 25р.

5. З вимогами до виконання магістерської роботи і завданням ознайомлений (а) _____

(підпис студента)

6. Керівник _____
(підпис)

Захист магістерської роботи

Формування англомовної соціокультурної компетентності студентів педколеджу

Оцінка за стобальною шкалою _____

Оцінка за національною чотирибальною шкалою

Оцінка за період навчання (за результатами зведеної відомості)

Коротка мотивація захисту:

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

Дата

Голова ДЕК

підпис

прізвище, ім'я

Секретар ДЕК

підпис

прізвище, ім'я

ДРОГОБИЧ-2025

Анотація

Горун Мар'яна Володимирівна Формування англомовної соціокультурної компетентності студентів педколеджу

У магістерській роботі теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність методів і прийомів формування соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу у процесі навчання іноземної мови. На основі аналізу наукових джерел уточнено сутність поняття «соціокультурна компетентність» як інтегрованої характеристики особистості, що виявляється у здатності до міжкультурної взаємодії, розуміння і прийняття культурних відмінностей, засвоєнні соціокультурних норм поведінки та мовленнєвих форм іншомовного спілкування. Розкрито психолого-педагогічні передумови формування соціокультурної компетентності студентів, визначено та обґрунтовано педагогічні умови її ефективного розвитку. Запропоновано методику формування соціокультурної компетентності на основі інтерактивних, проєктно-дослідницьких і лінгвокультурологічних методів, яка передбачає використання автентичних матеріалів, міжкультурно орієнтованих завдань і цифрових ресурсів. Експериментальна перевірка засвідчила підвищення рівня сформованості соціокультурної компетентності студентів, що підтвердило ефективність розробленої методики.

Ключові слова: соціокультурна компетентність, англійська мова, студенти педагогічного коледжу, інтерактивні методи, проєкти, рольова гра, автентичні матеріали.

Abstract

Horun Mariyana Volodymyrivna Formation of English-Language Sociocultural Competence of Pedagogical College Students

The master's thesis provides a theoretical substantiation and experimental verification of the effectiveness of methods and techniques for developing the sociocultural competence of pedagogical college students in the process of foreign language learning. Based on the analysis of scientific sources, the concept of "sociocultural competence" is clarified as an integrated characteristic of an individual manifested in the ability for intercultural interaction, understanding and acceptance of cultural differences, and the acquisition of sociocultural norms of behavior and communication patterns in a foreign language context. The psychological and pedagogical prerequisites for developing sociocultural competence are identified, and the pedagogical conditions for its effective formation are theoretically justified. A methodology for developing sociocultural competence based on interactive, project-

research, and linguocultural methods is proposed. It involves the use of authentic materials, interculturally oriented tasks, and digital resources. The experimental verification demonstrated an increased level of students' sociocultural competence, confirming the effectiveness of the proposed methodology.

Keywords: sociocultural competence, foreign language learning, pedagogical college students, interactive methods, projects, role-play, authentic materials.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕДКОЛЕДЖІВ.....	12
1.1. Поняття «соціокультурна компетентність» у вітчизняній та зарубіжній педагогіці.....	12
1.2. Структура та компоненти соціокультурної компетентності	18
1.3. Характеристика особливостей соціокультурної компетентності.....	23
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДКОЛЕДЖУ.....	36
2.1. Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності.....	36
2.2. Методи, прийоми й засоби формування соціокультурної компетентності.....	43
2.3. Експериментальне дослідження ефективності запропонованих методів та прийомів формування соціокультурної компетентності.....	54
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61
SUMMARY.....	67
ДОДАТОК.....	69

ВСТУП

У сучасному світі, що характеризується зростаючою міжкультурною взаємодією, процес підготовки майбутніх педагогів потребує не лише фахових знань, а й високого рівня соціокультурної компетентності. Особливо це актуально для студентів педагогічних коледжів, які є майбутніми вчителями початкових класів або вихователями, і від рівня їх соціокультурної підготовки залежить формування в учнів толерантності, поваги до культурного розмаїття та соціальної відповідальності.

Соціокультурна компетентність дає змогу педагогу бути посередником між різними культурами, адаптувати навчання до культурних особливостей учнів і формувати громадянську позицію в дусі взаємоповаги. Актуальність теми також зумовлена оновленням стандартів фахової передвищої освіти, які передбачають формування ключових компетентностей, зокрема соціокультурної, на всіх етапах навчання.

Проблема соціокультурної компетентності досліджується в працях як українських, так і зарубіжних учених. Теоретичні основи компетентнісного підходу розроблялися такими вченими, як О.Бігич, Н. Бордовська, О. Овчарук, С.Ніколаєва, Л. Хомуленко. Соціокультурний аспект підготовки майбутніх педагогів розкрито у працях І. Беха, Н. Дем'яненко, Н. Ничкало, С.Ніколаєвої, С. Сисоєвої. Серед зарубіжних науковців слід виокремити роботи М. Бенне, Дж. Брауна, Х. Хофстеде, Е. Холла, які розкривали поняття міжкультурної комунікації та культурних кодів.

Попри наявність наукових розвідок, недостатньо розробленими залишаються методичні засади формування соціокультурної компетентності саме в умовах педагогічних коледжів. Практичні моделі, що враховують вікові, освітні та професійні особливості студентів, потребують систематизації та емпіричної перевірки, що й визначає наукову новизну обраного дослідження.

Об'єктом магістерської роботи є англomовна соціокультурна компетентність студентів педагогічних коледжів.

Предметом магістерської роботи є методика формування соціокультурної компетентності студентів педагогічних коледжів.

Мета магістерської роботи полягає у теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці методів та прийомів формування соціокультурної компетентності студентів педагогічних коледжів.

Мета магістерської роботи обумовила виконання наступних **завдань**:

1. Проаналізувати сутність і структуру соціокультурної компетентності в науковій літературі.
2. Визначити психолого-педагогічні особливості студентів педагогічних коледжів як суб'єктів соціокультурного розвитку.
3. Дослідити сучасні педагогічні підходи до формування соціокультурної компетентності.
4. Розробити й апробувати методичну модель формування соціокультурної компетентності студентів.
5. Оцінити ефективність педагогічних умов, запропонованих у ході експерименту.

У процесі дослідження використовувався комплекс **методів**, які забезпечили досягнення мети та виконання поставлених завдань: теоретичні методи: аналіз науково-педагогічної та психологічної літератури з проблеми соціокультурної компетентності, професійної підготовки студентів, компетентнісного підходу; синтез, узагальнення, систематизація та класифікація наукових джерел з метою визначення сутності ключових понять дослідження; моделювання – для побудови структурно-функціональної моделі формування соціокультурної компетентності студентів педагогічних коледжів; емпіричні методи: спостереження за навчально-виховною діяльністю студентів педагогічного коледжу; бесіди із студентами та викладачами для з'ясування рівня сформованості соціокультурної компетентності, мотивації, ціннісних орієнтацій; експеримент.

Гіпотеза дослідження:

Формування соціокультурної компетентності студентів педагогічних коледжів буде ефективним за умови створення цілеспрямованого соціокультурного середовища, інтеграції соціокультурного компоненту у зміст навчальних дисциплін, використання інтерактивних і міжкультурно орієнтованих методів навчання.

Наукова новизна магістерської роботи полягає в тому, що:

- уточнено поняття «соціокультурна компетентність студентів педагогічного коледжу» як інтегративну якість, що поєднує соціальні, культурні, комунікативні та етичні компоненти;
- обґрунтовано педагогічні умови формування соціокультурної компетентності у контексті професійної підготовки;
- розроблено модель формування цієї компетентності у студентів педагогічних коледжів;
- емпірично перевірено ефективність впровадження моделі у навчально-виховний процес.

Практичне значення магістерської роботи полягає в можливості застосування результатів дослідження у професійній підготовці студентів педагогічних коледжів з метою цілеспрямованого формування соціокультурної компетентності. Розроблена модель формування соціокультурної компетентності може бути використана у процесі викладання гуманітарних, соціальних та педагогічних дисциплін, зміст яких передбачає міжкультурну комунікацію, формування толерантності, етичних норм і культурної чутливості.

Апробація магістерської роботи. Матеріал магістерської роботи було висвітлено у статті «Теоретичні засади поняття соціокультурної компетентності» і представлено на III International Scientific and Practical Conference Science and Education; Synergy of Innovation. Berlin, Germany 26-28 October 2025. С.230-236 <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2025/10/SCIENCE-AND-EDUCATION-SYNERGY-OF-INNOVATION-26-28.10.25.pdf>

Магістерська робота складається з двох розділів, висновку, списку використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У СТУДЕНТІВ ПЕДКОЛЕДЖІВ

1.1. Поняття «соціокультурна компетентність» у вітчизняній та зарубіжній педагогіці

Поняття соціокультурної компетентності набуло особливої актуальності в контексті реалізації компетентнісного підходу в освіті, зокрема в системі фахової передвищої педагогічної підготовки. У вітчизняній педагогіці це поняття трактується як інтегративна якість особистості, що поєднує знання про культуру, уміння ефективно взаємодіяти в різних соціокультурних середовищах, толерантне ставлення до культурного різноманіття, а також готовність до міжкультурної комунікації.

Так, О. В. Овчарук визначає соціокультурну компетентність як здатність особистості діяти відповідно до норм і цінностей демократичного суспільства, поважати культурні відмінності, брати участь у соціальному житті на основі міжособистісної та міжкультурної взаємодії [30].

На думку С. О. Сисоєвої, соціокультурна компетентність – це складник загальнокультурної компетентності педагога, що виявляється в здатності орієнтуватися в культурних контекстах, реалізовувати педагогічну діяльність з урахуванням соціокультурної специфіки учасників освітнього процесу, формувати культурну ідентичність здобувачів освіти [38;39].

Н. Г. Ничкало акцентує увагу на тому, що соціокультурна компетентність майбутнього вчителя має ґрунтуватися на синтезі загальнолюдських, національних і професійних цінностей. Її формування повинно здійснюватися через залучення студентів до різних форм культурного та соціального досвіду, включаючи міжкультурну комунікацію, етнопедагогіку, соціальні проєкти тощо [27;28].

Л. І. Хомуленко пропонує розглядати соціокультурну компетентність студентів педагогічних коледжів як здатність діяти відповідально в соціальному середовищі, спираючись на знання про культурні традиції, норми поведінки,

етику спілкування, і проявляти емпатію, толерантність та громадянську позицію в освітній діяльності [46].

Деякі дослідники структурують соціокультурну компетентність як сукупність когнітивного (знання про культуру), операційного (уміння взаємодіяти), емоційно-ціннісного (повага до «іншого») та мотиваційного компонентів, що разом забезпечують ефективну міжособистісну та міжкультурну комунікацію [14].

Узагальнюючи вітчизняні підходи, можна зробити висновок, що соціокультурна компетентність:

- є ключовою складовою професійної компетентності педагога;
- включає знання про культуру, комунікативні навички, міжкультурну чутливість, етичну поведінку та громадянську свідомість;
- формується як у процесі навчання, так і через виховну діяльність, соціальну практику, проєктну роботу;
- потребує системної підтримки з боку закладів освіти, зокрема педагогічних коледжів.

Таким чином, соціокультурна компетентність у вітчизняній літературі розглядається як багатовимірна якість особистості, яка забезпечує її здатність до ефективної взаємодії в полікультурному освітньому середовищі та сучасному суспільстві.

У зарубіжній науково-педагогічній літературі поняття соціокультурної компетентності часто розглядається в контексті міжкультурної комунікативної компетентності, яка поєднує мовну, поведінкову, ціннісну та культурну складові.

М. J. Bennett у своїй моделі «*Developmental Model of Intercultural Sensitivity*» наголошує на поступовому розвитку міжкультурної свідомості – від етноцентризму до етнорелятивізму. Соціокультурна компетентність у цьому контексті – це здатність сприймати іншу культуру без упереджень, встановлювати ефективну комунікацію та діяти відповідно до культурних норм іншої спільноти [51].

М. Вугам визначає соціокультурну компетентність як складову міжкультурної комунікативної компетентності, що включає:

- знання про інші культури;
- уміння інтерпретувати культурні явища;
- навички критичної рефлексії щодо власної культури та поведінки інших;
- соціальні вміння взаємодії в багатокультурному середовищі [52;53].

G. Hofstede аналізує вплив національної культури на ментальні програми особистості. Він підкреслює важливість культурної обізнаності та адаптивності у професійній діяльності, особливо для освітян, що працюють у полікультурному середовищі [55].

E. T. Hall наголошує на ролі *висококонтекстних* і *низькоконтекстних* культур, невербальної комунікації, часових уявлень у формуванні соціокультурної компетентності особистості [56].

Таблиця 1

Порівняння вітчизняного та зарубіжного підходів

Критерій	Вітчизняний підхід	Зарубіжний підхід
Основний контекст	Компетентнісний підхід, професійна педагогічна підготовка	Міжкультурна комунікація, глобальна освіта
Ключові компоненти	Знання про культуру, соціальні ролі, етика, цінності, поведінка	Знання, уміння інтерпретувати, критична свідомість, емпатія, адаптивність
Мета формування	Професійна діяльність педагога в культурно різноманітному суспільстві	Успішна міжкультурна взаємодія, мобільність, комунікація у глобалізованому світі
Провідні дослідники	С. Сисоєва, Н. Ничкало, О. Овчарук, Л. Хомуленко, Н. Дем'яненко	М. Byram, М. J. Bennett, G. Hofstede, E. T. Hall

Критерій	Вітчизняний підхід	Зарубіжний підхід
Особливості	Акцент на виховання громадянської, національної та професійної ідентичності	Акцент на розвиток критичного мислення, культурної відкритості, гнучкості
Методичні підходи	Професійно-орієнтоване навчання, соціальна практика, інтеграція в освітній процес	Тренінги міжкультурної чутливості, моделі розвитку міжкультурної свідомості, імітаційні вправи

Таким чином, обидва підходи визнають соціокультурну компетентність як необхідну умову ефективної діяльності в полікультурному середовищі.

- Вітчизняна педагогіка акцентує увагу на зв'язку соціокультурної компетентності з професійною підготовкою педагога та формуванням соціальних цінностей.
- Зарубіжні моделі більш детально структурують когнітивні, емоційні й поведінкові аспекти цієї компетентності, надаючи перевагу міжкультурній адаптивності та здатності до критичного переосмислення культурних норм.

Синтез обох підходів є важливим для побудови сучасної моделі соціокультурної підготовки студентів педагогічних коледжів, яка відповідала б як національним освітнім цілям, так і викликам глобалізації.

У сучасній методиці навчання іноземних мов соціокультурна компетентність розглядається як ключовий компонент комунікативної компетентності, що забезпечує ефективну міжкультурну взаємодію, формує культурну обізнаність, толерантність і здатність до діалогу з представниками інших культур.

У працях С. Ю. Ніколаєвої соціокультурна компетентність трактується як знання про культуру країни, мову якої вивчається, уміння розуміти специфіку іншомовного середовища, а також здатність співвідносити її з рідною культурою [5].

Автор вважає, що формування цієї компетентності сприяє розвитку соціальної та міжособистісної інтеграції учня, навчає культурно відповідної поведінки в іншомовному середовищі [5].

У науково-методичних працях (особливо в матеріалах щодо оцінювання іншомовної комунікативної компетентності) Н. Ф. Бориско визначає соціокультурну компетентність як усвідомлення соціальних норм, правил поведінки, традицій, звичаїв, системи цінностей і стереотипів носіїв мови, що вивчається.

Н. Ф. Бориско підкреслює необхідність формування в учнів критичного ставлення до власної та чужої культури, розвиток уміння уникати культурних бар'єрів та стереотипного мислення [8].

У своїх працях В. І. Черниш розглядає соціокультурну компетентність як систему знань, умінь і навичок, що забезпечують розуміння іншої культури через мову, а також здатність до толерантної міжкультурної взаємодії. Автор акцентує увагу на необхідності формування емпатії та міжкультурної свідомості у процесі навчання іноземної мови [48].

Л. В. Черноватий у своїх роботах підкреслює, що соціокультурна компетентність — це інтегративна якість особистості, яка забезпечує ефективну взаємодію в соціумі, засновану на розумінні культурних, соціальних та історичних особливостей різних спільнот. За Л.В. Черноватим, ця компетентність формується через усвідомлення цінностей, норм, традицій і поведінкових моделей, що домінують у певній культурі, а також здатність адаптуватися до них у різних соціальних ситуаціях [49].

Автор наголошує на важливості розвитку соціокультурної компетентності у майбутніх педагогів як складової їхньої професійної готовності, що сприяє формуванню толерантності, громадянської позиції та відповідального ставлення до соціокультурних процесів [49;50].

І.В.Задорожна трактує соціокультурну компетентність як здатність особистості усвідомлено орієнтуватися в соціокультурному просторі, брати активну участь у міжкультурному діалозі, володіти соціальними нормами,

етичними цінностями та культурними кодами, які забезпечують соціально прийнятну поведінку.

І.В.Задорожна підкреслює, що соціокультурна компетентність включає не лише знання, а й уміння застосовувати їх на практиці, а також мотивацію до міжкультурного спілкування і саморозвитку [16;17]

Автор звертає увагу на те, що формування цієї компетентності є важливою умовою успішної соціалізації студентів, а також їхньої готовності до педагогічної діяльності у полікультурному суспільстві.

О.О.Тарнопольський розглядає соціокультурну компетентність як динамічну систему знань, умінь і цінностей, що забезпечує ефективну комунікацію та взаєморозуміння між представниками різних культур. Він акцентує увагу на тому, що ця компетентність формується в процесі навчання і виховання, має комплексний характер і включає культурологічний, психологічний та соціальний аспекти. За О.О.Тарнопольським, соціокультурна компетентність — це не лише академічне знання культури, а й здатність до активної міжкультурної взаємодії з урахуванням контексту, а також готовність до відкритості, емпатії та критичного осмислення культурних феноменів [41;42].

Спільним у підходах цих авторів є наступне:

- Визнання соціокультурної компетентності складником комунікативної компетентності.
- Орієнтація на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (CEFR).
- Наголос на міжкультурній толерантності, відкритості, розумінні відмінностей.
- Зв'язок соціокультурної компетентності з мотивацією до навчання, усвідомленням значення іншої культури, формуванням мовної поведінки відповідно до норм країни-носія мови.

Отже, поняття соціокультурної компетентності є фундаментальним у структурі мовної освіти. Без її формування неможлива повноцінна іншомовна комунікація. Ця компетентність виходить за межі знань про культуру — вона

формує готовність діяти відповідально, відкрито і з повагою в полікультурному середовищі.

1.2. Структура та компоненти соціокультурної компетентності

У сучасній педагогічній науці соціокультурна компетентність розглядається як багатокомпонентна якість особистості, що забезпечує ефективну взаємодію в полікультурному суспільстві. Різні дослідники пропонують свої моделі структури цієї компетентності, виокремлюючи ключові компоненти, що формують її цілісність.

Вітчизняні науковці, зокрема О. В. Овчарук, Н. Г. Ничкало та Л. І. Хомуленко, у своїх роботах наголошують на комплексності соціокультурної компетентності, яка включає когнітивний, мотиваційний, комунікативний та поведінковий компоненти.

О.В. Овчарук виділяє когнітивний компонент, що охоплює знання про соціокультурні норми, цінності, традиції; оперативний компонент – практичні уміння взаємодії; емоційно-мотиваційний компонент – мотивація, толерантність та емпатія; а також рефлексивний компонент, що передбачає критичне усвідомлення власної культурної ідентичності [30].

Н.Г.Ничкало акцентує увагу на когнітивній, комунікативній, ціннісній і діяльнісній складових, які разом формують цілісну соціокультурну компетентність [28]. Аналогічно, Л.І. Хомуленко визначає інтелектуальний, поведінковий і ціннісний компоненти, що визначають здатність особистості до адекватної соціокультурної поведінки [46].

У зарубіжній педагогіці соціокультурна компетентність розглядається в рамках міжкультурної комунікативної компетентності. Майкл Байрам запропонував комплексну модель, яка включає:

- знання,
- навички інтерпретації і порівняння культурних явищ,
- критичне культурне усвідомлення,
- емоційне ставлення (відкритість і толерантність),
- комунікативні навички міжкультурної взаємодії [52;53].

Модель М. Беннетта фокусується на розвитку міжкультурної чутливості, проходячи стадії від етноцентризму до етнорелятивізму, що включає як пізнавальні, так і емоційні складові компетентності [51].

Г. Хофстеде підкреслює значення знань про культурні відмінності та умінь адаптувати поведінку у відповідності з культурними контекстами [55].

Порівняльний аналіз свідчить, що соціокультурна компетентність є багатогранним феноменом, що охоплює:

- когнітивні знання про культуру, традиції, соціальні норми;
- комунікативні навички для ефективної взаємодії в соціокультурному просторі;
- мотивацію і ціннісні орієнтації, що сприяють толерантності, відкритості та емпатії;
- поведінкові практики, які реалізують знання і установки на практиці;
- рефлексивне усвідомлення, що забезпечує критичний підхід до власної і чужої культури.

Вітчизняні дослідники приділяють більше уваги соціальним і педагогічним аспектам формування компетентності, тоді як зарубіжні — її міжкультурній природі і розвитку міжкультурної чутливості.

У методиці навчання іноземних мов соціокультурна компетентність розглядається як багатокомпонентна структура, що об'єднує знання, уміння, мотивацію, ціннісні орієнтації та рефлексію. Різні науковці виокремлюють подібні, але іноді акцентують увагу на різних складових.

Так, В. В. Черниш виділяє у соціокультурній компетентності когнітивний компонент, який охоплює знання про культуру, традиції та соціальні норми. Крім того, автор підкреслює значення емоційно-мотиваційного аспекту, що проявляється у толерантності, емпатії та готовності до міжкультурної взаємодії. Практичний компонент В.В.Черниш розуміє як застосування знань і навичок у соціокультурній поведінці. Окремо автор виокремлює критичне осмислення культурних феноменів, що передбачає рефлексивний аналіз [48].

І. В. Задорожна також розглядає соціокультурну компетентність як складну систему, що включає пізнавальний компонент, який відповідає за усвідомлення соціокультурного простору, мотиваційний — за готовність до міжкультурного діалогу, а також практичний — за реалізацію соціальної та комунікативної діяльності. Вона наголошує на ціннісному компоненті, що містить прийняття етичних норм і мотивацію до саморозвитку [16].

Н. Ф. Бориско виділяє когнітивний компонент, що передбачає знання норм і традицій, мотиваційний — зосереджений на толерантності та повазі до іншої культури, практичний — як здатність застосовувати знання, а також критичний аспект, який допомагає уникати стереотипів і культурних бар'єрів [7].

О. О. Тарнопольський розглядає соціокультурну компетентність як систему, що містить знання (когнітивний рівень), практичні уміння для ефективної міжкультурної комунікації, мотиваційний компонент — відкритість і емпатію, а також рефлексивний рівень — критичне мислення щодо культурних особливостей [42].

Л. В. Черноватий визначає соціокультурну компетентність через знання культурних норм, уміння соціокультурної поведінки, мотиваційний і ціннісний аспекти, які забезпечують внутрішню готовність і громадянську позицію, а також емоційно-мотиваційний компонент, що включає толерантність і відповідальність [49].

Таким чином, у всіх цих підходах можна виділити спільні компоненти соціокультурної компетентності: когнітивний (знання), практичний (уміння), мотиваційний/ціннісний (готовність і ставлення), а також емоційний аспект (толерантність, емпатія). Рефлексивний компонент, який передбачає критичне осмислення власної та чужої культури, підкреслюється переважно у працях В.В. Черниш, Н.Ф.Бориско, О.О.Тарнопольським, і менш акцентований у підходах І.В.Задорожної і Л.В.Черноватого.

Загалом, соціокультурна компетентність розглядається як цілісна структура, що поєднує знання, уміння, мотивацію, емоційну готовність та рефлексію, і

саме така комплексність забезпечує успішну адаптацію і ефективну взаємодію у багатокультурному соціумі.

Таблиця 2

Компоненти соціокультурної компетентності

Дослідник	Компоненти соціокультурної компетентності	Короткий опис компонентів
В. І. Черниш	- Когнітивний (знання) - Емоційно-мотиваційний (ставлення) - Практичний (уміння) - Критичне осмислення (рефлексія)	Знання про культуру, традиції, соціальні норми; Толерантність, емпатія, готовність до міжкультурної взаємодії; Застосування знань і навичок у соціокультурній поведінці; Аналіз і усвідомлення культурних феноменів.
І. В. Задорожна	- Пізнавальний - Мотиваційний - Практичний (уміння) - Ціннісний	Усвідомлення соціокультурного простору; Мотивація до міжкультурного діалогу; Соціальна та комунікативна діяльність; Прийняття етичних норм, готовність до саморозвитку.
С. Ю. Ніколаєва	- Знання про культуру - Уміння інтерпретувати та застосовувати - Відкритість, толерантність	Інформаційне наповнення; Мовно-культурна адаптація у спілкуванні; Емоційна готовність до іншокультурного спілкування;
Н. Ф. Бориско	- Когнітивний (знання норм, традицій) - Критичне ставлення - Практичний (вміння) - Ціннісний (мотивація)	Пізнання культури; Аналіз стереотипів, уникнення культурних бар'єрів; Застосування знань на практиці; Толерантність, повага до іншої культури.
О. О. Тарнопольський	- Знання (когнітивний) - Уміння (практичний) - Цінності та ставлення (мотиваційний) - Критичне мислення	Інформаційна база про культуру; Ефективна комунікація та взаємодія; Відкритість, емпатія, толерантність; Усвідомлення культурних особливостей.
Л. В. Черноватий	- Знання культурних норм - Уміння соціокультурної поведінки - Ціннісний аспект - Емоційно-мотиваційний	Когнітивний рівень; Практична діяльність; Внутрішня готовність, громадянська позиція; Толерантність, відповідальність;

Дослідник	Компоненти соціокультурної компетентності		Короткий опис компонентів			
	КОМПОНЕНТ					

Таблиця 3

Порівняльний аналіз компонентного складу соціокультурної компетентності, представлених різними авторами

Компоненти	В.В. Черниш		С.Ю. Ніколаєв		Н.Ф. Бориско		О.О. Тарнопольський		Л.В. Черноватий	
Когнітивний	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Практичний (уміння)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Мотиваційний / Ціннісний	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Емоційний / ставлення	+	частково (в мотиваційному)	+	+	+	+	+	+	+	+
Критичне осмислення	+	частково	частково	+	+	+	+	+	не виділяє	

Проаналізувавши структуру соціокультурної компетентності, ми дійшли висновку, що ця компетентність є багатокомпонентним феноменом, який охоплює пізнавальний, практичний, мотиваційний, емоційний та рефлексивний компоненти. Аналіз наукових підходів свідчить, що всі дослідники підкреслюють важливість знань про культуру, традиції та соціальні норми як базову основу компетентності. Практичний компонент, що полягає у вмінні застосовувати ці знання у міжкультурній комунікації, є невід’ємною складовою. Велика увага приділяється мотивації та ціннісним орієнтирам, які визначають ставлення особистості до іншої культури, формують толерантність, відкритість і готовність до міжкультурного діалогу. Емоційна складова, що включає емпатію та позитивне ставлення, також вважається ключовою для успішної соціокультурної взаємодії. Рефлексивний компонент, пов’язаний із критичним осмисленням власної і чужої культури, виділяється як особливо важливий у підходах деяких дослідників і сприяє формуванню глибшого розуміння культурних феноменів та уникненню стереотипів.

Отже, соціокультурна компетентність формується як цілісна система, яка інтегрує знання, вміння, мотивацію, емоційні установки і рефлексію, що забезпечує ефективну адаптацію та взаємодію в полікультурному середовищі.

1.3. Характеристика особливостей соціокультурної компетентності

Для вивчення особливостей соціокультурної компетентності, що формується у студентів, насамперед розглянемо ключові складові змісту соціолінгвістичної складової соціокультурної компетентності. Цей компонент дослідники інтерпретують як здатність здійснювати адекватний за часом і місцем вибір лінгвістичної форми та методів мовного вираження певної інформації, що відповідають поставленим завданням і умовам акту спілкування [16;19;24]. Згідно з поглядами науковців, соціолінгвістична компетентність характеризується низкою ознак та особливостей.

Перш за все, слід зазначити, що, будучи своєрідним посередником у процесі передачі інформації, соціолінгвістична компетентність має свою специфіку, яка, за переконанням низки вчених [10; 25; 31], виступає як компонент соціокультурної компетентності. Зазначені дослідники також виділяють низку спільних характеристик, притаманних як соціокультурній, так і соціолінгвістичній компетентності, пов'язаних із фоновими знаннями:

- 1) культурна та історична спадщина;
- 2) культура сучасного суспільства, що суттєво впливає на:
 - приналежність учасників спілкування до конкретних соціальних, політичних, релігійних тощо спільнот і їх сприйняття;
 - соціальні правила та норми взаємодії в міжкультурному спілкуванні;
 - адекватний вибір комунікативних засобів залежно від ситуації спілкування та ефективність використання мовних одиниць.

Більш глибокий аналіз теоретичних засад вивчення терміна «соціолінгвістична компетентність» дозволив виокремити такі її особливості. Зарубіжні дослідники пов'язують це поняття з вибором мовних форм залежно від ситуації

та контексту спілкування [54; 57]. Вітчизняні науковці трактують це поняття по-різному. На думку одних, соціолінгвістична компетентність – це «сукупність певних знань, навичок і вмінь, які дозволяють здійснювати міжкультурну комунікацію залежно від контексту, у якому вона реалізується, від традиційних правил уживання мовних одиниць і невербальних компонентів спілкування, прийнятих у певному суспільстві, а також від конкретної ситуації спілкування (сфера діяльності, обстановка (місце), тема, комунікативні цілі й наміри комунікантів, їхні комунікативні, соціальні й психологічні ролі)» [6]. Інші науковці визначають соціолінгвістичну компетентність як «знання й уміння, необхідні для ефективного використання мови в соціальному контексті» [47].

У контексті вирішення ключової проблеми цієї магістерської роботи ми розглядатимемо таке визначення терміна «соціолінгвістична компетентність» як основне. Воно охоплює таке змістове наповнення: володіння набором мовних засобів і здатність здійснювати їх вибір залежно від основних аспектів контексту, у якому відбувається спілкування, від загальноприйнятих, відповідних до традицій певного суспільства правил уживання мови, а також від конкретної ситуації спілкування, а саме – таких її елементів, як комунікативні цілі, наміри, основні характеристики комунікантів (їхні статусні та ситуаційні ролі), тема й обстановка (місце) [6].

Соціолінгвістична компетентність включає норми ввічливості, реєстри спілкування, лінгвістичні маркери соціальних відносин, вислови народної мудрості, зокрема діалекти й акценти.

У «Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти» виокремлено такі складові:

- елементи, що визначають сутність і зміст соціальних відносин, включаючи вибір і практичне використання стандартних формул вітання й комунікації, а також дотримання базових умовностей у процесі діалогу, які залежать від статусу учасників, їхніх взаємин, а також умов і реєстру спілкування;

- елементи, що передбачають наявність етикетно-узуальних форм ввічливості, які відображають основні способи вираження позитивної та негативної ввічливості, а також доречне й своєчасне вживання лексики зі значенням вдячності, або ж її ігнорування;
- елементи, які містять вислови народної мудрості, представлені у вигляді прислів'їв, приказок, ідіом, прикмет, кліше тощо;
- елементи, що стосуються реєстрів комунікації — системи і закономірностей відбору мовних засобів залежно від соціальної ситуації. Серед них виокремлюють: урочистий/ритуальний, офіційний, нейтральний, неформальний, розмовний і інтимний реєстри;
- елементи, що охоплює діалекти. Під діалектом розуміють «різновид загальнонародної мови, який використовується обмеженою кількістю людей, пов'язаних територіальною (територіальний діалект), соціальною (соціальний діалект) або професійною (професійний діалект) спільністю» [15], а також акценти, які визначаються як «сукупність вимовних помилок або особливостей у мовленні особи, що говорить іноземною мовою, які зумовлені впливом рідної мови і є результатом інтерференції» [15].

Крім того, фахівці наголошують, що соціолінгвістична компетентність включає можливі варіанти вимови мови, зокрема вимовний фактор, якому приділяється особлива увага [6]. Йдеться про особливості фонетичного оформлення мовлення, яке сприймається на слух і дозволяє встановити соціокультурну належність учасників міжкультурного спілкування, їхні ситуативні ролі, рівень формальності обстановки, в якій відбувається комунікація [6].

Культурознавчий аспект полягає в тому, що знання про іншу культурну систему, зокрема мову та історичну пам'ять її носіїв, є надзвичайно важливими для ефективного міжкультурного спілкування. У зв'язку з цим цілком виправдано розглядати культурознавчу компетентність крізь призму фонових знань носіїв мови, які зазвичай оформлені у вигляді мовних одиниць, ідіоматичних і розмовних конотацій. Саме успішне оволодіння такими

одинацями свідчить про сформовану культурознавчу компетентність. Як правило, культурознавчий компонент є визначальним у структурі соціокультурної компетентності, оскільки забезпечує сприйняття іншомовної культури, що включає інший тип мислення, відмінну історію, традиції, моральні норми, поведінку тощо.

Інформація культурологічного або країнознавчого характеру характеризує соціокультурну компетентність і сама по собі вважається складним утворенням, яке містить низку елементів — компонентів. Знання такого роду, що стосуються реалізації ключових комунікативних цілей і завдань у процесі спілкування, мають надзвичайно важливе значення. До компонентів культурологічної компетентності можна віднести:

- 1) відповідні знання, що передбачають розуміння культурної інформації, закладеної в текст або мовне повідомлення, які забезпечують можливість осягнення його глибинного змісту. Вивчення таких знань передбачає ознайомлення учнів з актуальними у межах гуманітарного знання термінами і поняттями, особливостями взаємозв'язку мови і культури, культурним значенням мовного складу, образною та емоційною складовою мовних одиниць, а також з відмінностями між власною та іноземною культурами.
- 2) активність студентів у ході культурно орієнтованого освітнього процесу, яка проявляється у використанні мовних та історико-культурних особливостей, інформаційної компетентності, адекватного розуміння та сприйняття текстів, а також у створенні текстів різних жанрів.
- 3) світогляд, який формується у процесі культурно орієнтованого навчання і має на меті демонстрацію конкретних результатів і змін у світосприйнятті й світорозумінні особистості студента. Очевидно, що світоглядному потенціалу гуманітарних дисциплін відповідає усвідомлення, емоційне переживання і прийняття духовних національних особливостей і цінностей. Ефективність цього компонента визначається переконаністю в пріоритеті духовних цінностей, а також усвідомленням необхідності

дбайливого ставлення до мови та інших ключових національних цінностей, їх збереження й передання наступному поколінню [50].

Розглядаючи лінгвокраїнознавчу складову соціокультурної компетентності, слід зазначити, що вона включає низку конкретних лінгвокультурем, які відображають соціолінгвістичну та культурологічну інформацію. Особливо доречно розглядати цю характеристику при опрацюванні матеріалів, які містять лінгвокраїнознавчий зміст і становлять сутність соціокультурної компетентності. Такі лінгвокультурами включають *безеквівалентну лексику*, що зумовлює ще одну ознаку сформованої соціокультурної компетентності – володіння безеквівалентною лексикою та основними методами і прийомами передавання значення таких лексичних одиниць рідною мовою, а також способами передавання подібних реалій рідної мови іноземною (в межах вивчених тем, предметного мовлення тощо) [5; 6].

Як зазначалося раніше, єдиного погляду на складники структури соціокультурної компетентності не існує. У зв'язку з цим було розглянуто низку психолого-педагогічних концепцій, які тлумачать соціокультурну компетентність і пропонують різні підходи до її інтерпретації, а отже, і до формування відповідного комплексу вмінь і навичок у процесі навчання.

Ряд фахівців також зазначає, що у структурі лінгвокраїнознавчої компетентності, подібно до вищезгаданих складових, можна виділити:

- когнітивну (пізнавальну) складову, яка включає лінгвокраїнознавчі (мовні та тематичні) знання, що ґрунтуються на відповідному країнознавчому матеріалі;
- праксіологічну складову, яка демонструє можливості застосування здобутих лінгвокраїнознавчих знань;
- мотиваційну складову, що характеризує мотиви та інтерес студентів до вивчення іноземної мови і культури, а також їхню зацікавленість в оволодінні лінгвокраїнознавчим матеріалом.

Очевидно, що у процесі формування соціокультурної компетентності доцільно застосовувати як традиційні, так і сучасні засоби: тексти, ілюстративні

матеріали, аудіоматеріали, мультимедійні засоби — комп'ютери з доступом до Інтернету. Варто розглянути варіанти використання таких засобів у педагогічних коледжах в межах різних видів мовленнєвої діяльності, зокрема говоріння, читання, аудіювання та письма. Слід зазначити, що при формуванні соціокультурної компетентності необхідно поєднувати різні види вправ і методів роботи та творчо використовувати всі наявні ресурси [18].

Досягнення належного рівня сформованості соціокультурної компетентності супроводжується розвитком у студентів, важливих соціокультурних умінь і навичок. Частина з них формується ще на етапі набуття елементарної мовної грамотності, зокрема на початковому етапі вивчення іноземної мови. Наприклад, вивчаючи «азбуку ввічливості», учні одночасно засвоюють зразки мовлення з відповідним соціокультурним фоном, не потребуючи для цього спеціального виділення часу чи особливих методичних прийомів. На цьому етапі мінімально враховується фактор особистості співрозмовника, оскільки мовленнєвий намір є простим і не вимагає соціокультурної інтерпретації, засвоюючись на рівні навички.

У зв'язку з цим доцільно зазначити, що формування компетентностей — це цілісний процес, у межах якого відбувається засвоєння різних компонентів, які входять до їхньої структури.

Соціокультурні знання, навички, уміння і здібності, розвиток і формування яких свідчить про рівень соціокультурної компетентності, не можуть бути належним чином засвоєні, якщо в навчально-пізнавальній комунікативній діяльності студентів з оволодіння іноземною мовою вони не будуть поєднані з такими ключовими вміннями у говорінні та письмі:

- уміння обирати прийнятний у соціокультурному та комунікативному плані стиль мовленнєвої і немовленнєвої поведінки;
- уміння враховувати фактор співрозмовника і коректно реагувати в ситуаціях спілкування (як вербально, так і невербально).

Таким чином, основною формою подання соціокультурної інформації вважається текстова. Багато дослідників наголошують на доцільності

використання *автентичних матеріалів* у процесі навчання іноземної мови, які мають бути підібрані або адаптовані відповідно до етапу навчання та рівня підготовки студентів. Країнознавчі тексти займають дедалі важливіше місце в процесі вивчення іноземних мов. У них студенти знайомляться з реаліями країни, мова якої вивчається, здобувають додаткові знання з географії, освіти, культури та побуту цієї країни [11; 36].

В автентичних текстах часто трапляється специфічна лексика, оволодіння якою дозволяє студентів отримати не лише знання про саме слово, але й додаткову інформацію — його лексичне тло. Задоволення пізнавального інтересу сприяє розвитку позитивних інтелектуальних емоцій. Особливу увагу заслуговують художні тексти іноземною мовою, адже, як зазначають психологи, студенти більш охоче оцінюють вчинки й почуття літературних героїв, ніж власні.

Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що автентичні тексти можуть сприяти підвищенню комунікативно-пізнавальної мотивації, формуванню соціокультурної, лінгвокраїнознавчої, міжкультурної компетентності, позитивно впливати на особистісно-емоційний стан студентів, забезпечувати одночасне звернення до мови та культури, а також давати змогу більш ефективно вирішувати освітні, розвивальні та виховні завдання через іноземну мову.

Важливо враховувати деякі вимоги до текстів для читання та до системи завдань до них. При доборі текстів слід звертати увагу на їх виховний, розвивальний і культурологічний потенціал, мотиваційну здатність, а також на проблемний характер змісту текстів, тобто чи може він бути джерелом додаткової інформації, зразком, стимулом для породження власного висловлювання, допомагати студентів якомога повніше й адекватніше реалізувати свій комунікативний намір з урахуванням норм і правил спілкування в даній культурі [5].

Важливою ланкою в процесі роботи з текстом є контроль розуміння прочитаного. Тут можливі такі форми роботи з формування соціокультурної

компетентності: відповіді на запитання за змістом тексту, пошук на географічних картах згаданих назв, стислий переказ, тест. Для розуміння фактичної інформації та одночасного охоплення великої кількості студентів найкраще використовувати тести. Вони забезпечують досить високий рівень засвоєння реалій, національно-специфічної інформації.

Як уже зазначалося, у процесі формування соціокультурної компетентності викладач добирає актуальні тексти, призначені для роботи на занятті й такі, що мають високу пізнавальну та лінгвокраїнознавчу цінність. Викладач активно використовує ілюстративний матеріал, щоб розкрити їхній зміст. Подібні автентичні тексти стимулюють реалізацію на занятті ключових принципів навчання іноземної мови (комунікативність, наочність, новизна й функціональність) [13].

Ще одним варіантом роботи з формування соціокультурної компетентності на заняттях з англійської мови є **соціологічні та статистичні дані**, здатні збагатити знання про країни мови, що вивчається, більш конкретно й переконливою інформацією з різних галузей суспільного життя. Крім того, вони можуть стати джерелом необхідної для мовленнєво-мисленнєвої діяльності інформації. Спираючись на них, можна зіставляти соціокультурні явища, висувати гіпотези та робити висновки, а також відстежувати поточні зміни, визначаючи тенденції розвитку. Крім цього, подібні дані відображають фактичне функціонування мовних засобів у відповідних документах і текстах країнознавчого характеру, надають можливість не лише демонструвати й узагальнювати статистичну інформацію, а й аналізувати цінний із комунікативної точки зору лексичний і граматичний матеріал у висловлюваннях на країнознавчу тему [5; 21].

Особливої уваги з точки зору соціокультурної компетентності заслуговує писемне мовлення. При опануванні писемного мовлення можливий цілий ряд соціокультурних помилок. При навчанні письма важливо акцентувати увагу на такому:

1. Фонові знання:

- а) відповідна інтерпретація відомостей національно-культурного, етнічного та соціально-стратифікаційного характеру;
- б) коректне використання лінгвокраїнознавчих і соціокультурних одиниць мови (тобто лексики, що не містить інтерференції культурних стереотипів дійсності нашої країни) [18; 36].

2. Мовленнєва поведінка комунікантів:

- а) дотримання мовленнєвого етикету;
- б) дотримання належного рівня офіційності/неофіційності;
- в) адекватний вибір мовних засобів для вираження комунікативних функцій висловлювання;
- г) правильна передача культурних стереотипів мовленнєвої поведінки рідною та іноземною мовами [5; 6].

Норми ввічливості в письмовому мовленні можуть передаватися виключно лінгвістичними засобами, тому в процесі навчання написання різних видів листів студенти мають отримати уявлення про типові форми та мовні звороти, що виражають особисту думку та повагу до думки іншого, наприклад: *I think, I believe, I expect, in my opinion, to my mind...*; не категорично виражати жаль, невдоволення, розчарування, несхвалення, уникати прямолінійності, намагатися не вживати виразів на кшталт: *It's a pity, but; I'm not satisfied; it's not enough for me* і под., замінюючи їх питальними реченнями: *Would you mind...?, Could you...? I'm interested in more details... I'd love to ask...*

Велику роль у прилученні до культурних цінностей народу-носія мови відіграють автентичні матеріали, зокрема **відеофільми**. Їх беззаперечною перевагою є поєднання мовних і соціокультурних кодів, які існують паралельно з емоційним впливом на студентів. У цьому зв'язку увагу слід зосередити на формуванні особистісного сприйняття та ставлення до побаченого. Застосування різних каналів надходження інформації (слухове, зорове, моторне сприйняття) позитивно впливає на міцність запам'ятовування країнознавчого й мовного матеріалу [12].

Сучасний етап розвитку суспільства в контексті пошуку новітньої соціокультурної інформації передбачає використання ресурсів мережі Інтернет. На нашу думку, **потенціал Інтернету** не обмежується лише роллю джерела необхідної інформації. Його глобальна цінність у контексті вивчення іноземної мови полягає у можливості підвищення ефективності саморозвитку самого педагога, оскільки він надає можливість удосконалення рівня володіння мовою в процесі віртуального спілкування, а також у плані обміну ідеями та досвідом. Було встановлено, що різні освітні програми з навчання іноземних мов підкреслюють, що соціокультурна компетентність у процесі її формування орієнтується на:

- становлення й розвиток здібностей, спрямованих на орієнтацію в соціокультурних аспектах життєдіяльності людей у країнах мови, що вивчається;
- формування навичок і вмінь знаходити шляхи виходу з комунікативних труднощів, спричинених соціокультурними перешкодами у спілкуванні;
- поведінкову адаптацію до спілкування в іншомовному середовищі, усвідомлення необхідності дотримання традиційних канонів ввічливості в країнах виучуваної мови, вияв поваги до традицій, ритуалів і стилю життя представників іншої культурної спільноти;
- оволодіння способами представлення рідної культури в іншомовному середовищі [16; 17; 23].

Останнім часом викладання іноземних мов включається в соціокультурну парадигму та розглядається як діалог двох культур у межах міжкультурного спілкування. Ефективність освітнього процесу стає можливою за умови, що його побудова й реалізація ґрунтуються на педагогічних принципах. Дидактичні принципи передбачають усвідомлення основоположних положень, що є головними на початку навчання, визначають кожен його компонент: спрямованість і перебіг навчального процесу, зміст, методи, форми організації. Спираючись на основні принципи навчання, кожен викладач має знати, що ці вимоги спрямовують усю його діяльність: вони допомагають визначити зміст

навчання, методи й форми навчання, а також регламентують поведінку викладача під час заняття.

У своїй практичній діяльності педагоги та методисти спираються на різні підходи до визначення ключових принципів навчання іноземної мови, і трактуються вони по-різному. Найважливішими з них, які пропонуються багатьма методистами, є: принцип цілеспрямованості, науковості, зв'язку навчання з життям, систематичності й послідовності, свідомості й активності, наочності навчання, доступності, інтерактивного підходу, виховного та розвивального навчання, принцип міцності знань.

Крім того, основними та широко визнаними в навчанні іноземних мов вважаються: науковість, систематичність, послідовність у навчанні, свідомість і активність студентів, наочність навчання, практична спрямованість, урахування індивідуальних особливостей студентів.

На думку низки науковців, успішне формування соціокультурної компетентності у контексті викладання іноземної мови передбачає необхідність дотримання таких принципів:

- максимальна об'єктивність поданої інформації щодо описуваних соціокультурних фактів і явищ;
- принцип компаративності або контрастного країнознавства, що передбачає вивчення різних фактів і конкретних явищ іноземної та рідної культур у порівняльному контексті. Це дає змогу розширювати власний світогляд, поглиблювати знання у сфері лінгвокраїнознавства та культури;
- принцип інтерактивності, який передбачає застосування іноземної мови в реальному спілкуванні та контакт викладача з студентом з урахуванням норм комунікації, прийнятих у країні мови, що вивчається, а також реалізацію різноманітних комунікативних цілей [18; 47].

Проаналізувавши сучасні публікації провідних дослідників, ми вважаємо, що з огляду на мету нашого дослідження розглянуті принципи необхідно уточнити та доповнити.

На наш погляд, для ефективного формування соціокультурної компетентності студентів у процесі викладання іноземної мови необхідно зосередити належну увагу на таких педагогічних принципах, як: принцип системності й послідовності; принцип наочності; принцип свідомості й творчої активності; принцип практичної спрямованості навчання; принцип урахування індивідуальних особливостей; принцип виховуючого навчання.

Ми також окремо виокремлюємо принципи:

- 1) урахування рідної мови, який передбачає необхідність високого рівня знань про власну мову;
- 2) комунікативної спрямованості навчання (використання методик, що враховують специфіку рідної мови та культури, а також практичних методик, які стимулюють розвиток комунікативних навичок студентів під час вивчення іноземної мови);
- 3) принцип міжкультурної взаємодії (передбачає системне ознайомлення студентів із фоновими знаннями, які забезпечують нормативність мовленнєвої комунікації в професійній діяльності);
- 4) принцип навчання в контексті діалогу культур [25].

Принцип творчої активності відповідає ключовим завданням вивчення іноземної мови. Оскільки, реалізуючи цей принцип, стає можливим активізувати навчальну діяльність кожного студента в освітньому процесі, особливо тоді, коли він залучений до різних комунікативних ситуацій завдяки використанню проблемної ситуації, рольової гри. Завдання слід добирати з урахуванням віку та інтересів студентів, що сприятиме розвитку їх мовленнєво-мисленнєвої діяльності.

Очевидно, що основний акцент слід робити на сам процес навчання та його інтелектуальну, емоційну та мовленнєву складові, сукупність яких забезпечує необхідні умови для ефективного вивчення іноземної мови.

Інтелектуальна активність студентів досягається шляхом постановки проблемних питань, читання змістовних текстів та їх інтерпретації, а також самостійної роботи.

. З метою максимально ефективного залучення кожного студента до навчальної діяльності, слід використовувати різноманітні форми роботи на занятті: робота хором, у групах, колективна та індивідуальна робота.

У процесі формування соціокультурної компетентності слід здійснювати опору на рідну культуру. Сьогодні вона вилучена з контексту іншомовної комунікації. Однак в ситуації міжкультурної взаємодії необхідно *не лише інтерпретувати чужу культуру, а й репрезентувати власну*. Опанування чужої культури має підвищувати статус студента як носія рідної культури.

Порівняльне вивчення культури своєї країни та країни мови, що вивчається, розглядається як навчання у контексті діалогу культур, якщо в результаті навчання студенти зможуть:

- бачити не лише відмінності, а й спільне у культурах, що вивчаються;
- сприймати відмінності як норму співіснування культур у сучасному полікультурному світі;
- формувати активну життєву позицію, спрямовану проти культурної нерівності, дискримінації та вандалізму, які існують у сучасному світі [6].

Проаналізувавши відповідний теоретичний матеріал щодо формування ключових компетентностей студентів, ми дійшли висновку, що соціокультурна компетенція успішно формуються за допомогою поєднання різних освітніх форм, методів і технологій.

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ПЕДКОЛЕДЖУ

2.1. Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності

Формування соціокультурної компетентності майбутніх педагогів є одним із ключових завдань сучасної професійної освіти, адже майбутній учитель має не лише володіти мовою, а й розуміти культурний контекст її використання, бути посередником між культурами, здатним виховувати толерантність та повагу до інших народів. Як зазначає О. Пометун, компетентнісний підхід передбачає розвиток у студентів здатності застосовувати знання у реальних соціокультурних ситуаціях [32].

Науковці [5; 40] підкреслюють, що соціокультурна компетентність охоплює знання про національну й світову культуру, уміння міжкультурного спілкування, а також систему ціннісних орієнтацій, що забезпечують ефективну взаємодію представників різних культур. Ефективність процесу її формування значною мірою визначається створенням відповідних педагогічних умов.

Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності — це сукупність цілеспрямованих організаційних, методичних та психолого-педагогічних чинників, які забезпечують успішний розвиток знань, умінь і ставлень учнів у соціокультурному просторі. Вони включають інтеграцію змісту навчання з реаліями сучасного світу, активізацію пізнавальної діяльності студентів через використання різноманітних методів та форм роботи, створення мотивуючого освітнього середовища та діалогічну взаємодію між викладачем і студентами.

У педагогіці окреслюють наступні умови, за яких формування комунікативної компетентності, а отже і соціокультурної буде ефективним. Процес формування соціокультурної компетентності студентів слід здійснювати через:

- Інтеграцію змісту навчання, а саме впровадження у навчальний процес країнознавчих матеріалів та соціолінгвістичних аспектів, які сприяють

формуванню у студентів знань про особливості різних культур і традицій.

- Методичне забезпечення, що втілюється у необхідності використання різноманітних педагогічних методів та прийомів, які активізують пізнавальну діяльність і підвищують мотивацію до навчання — зокрема, проєктну роботу, дискусії, рольові ігри, аналіз ситуацій тощо.
- Організаційно-педагогічну систему та створення освітнього простору як у межах педколеджу, так і поза ним, що забезпечить можливості для практичного застосування набутих знань, соціальної взаємодії та особистісного розвитку студентів.
- Психолого-педагогічну взаємодію. Навчальний процес має будуватися на основі діалогу між викладачем та студентом, де викладач виступає не лише наставником, а й партнером, спрямовуючи навчання на особистісний розвиток, самовираження та формування критичного мислення.
- Особистісний розвиток. Необхідно створювати умови для формування у студентів ціннісних орієнтацій, соціальної відповідальності, уміння мислити самостійно, співпрацювати з іншими та конструктивно розв'язувати проблемні ситуації [8; 17; 33; 43; 44].

Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови буде ефективним і сприятиме становленню їхньої мовної особистості за умови, якщо:

- 1) цілеспрямовано розвивати мовленнєві вміння та навички у соціокультурному контексті, спираючись на поєднання лінгвокультурологічного, соціокультурного й компетентнісного підходів до навчання англійської мови як іноземної;
- 2) обрати оптимальні методи навчання, що гармонійно поєднують традиційні та сучасні (зокрема ігрові й проблемно-пошукові) технології;

3) створити систему вправ і завдань, спрямовану на формування в майбутніх учителів умінь спілкуватися в соціокультурній сфері відповідно до принципів міжкультурної освіти [19, с.77].

Так В.В. Киливник пропонує обґрунтовані підходи до визначення умов формування соціокультурної компетентності, наголошуючи на необхідності науковості, доступності навчального матеріалу та його спрямованості на розвиток міжкультурної комунікації. На думку авторки, формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов буде ефективним за умови:

- розроблення дидактичної моделі цього процесу;
- використання системного й комунікативно-діяльнісного підходів та ретельно дібраного навчального контенту;
- активізації творчої та пізнавальної діяльності студентів;
- орієнтації навчання на реальні ситуації міжкультурного спілкування [19, с. 77].

Основою професійного становлення студентів має бути усвідомлення ними загальних принципів діяльності, розвиток умінь самоаналізу, самоконтролю та самооцінки.

Турчина І.С., Шостак М.С. вважають, що формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів стане більш результативним за умови дотримання таких умов:

- підтримки високої мотивації студентів до розширення власного професійного досвіду, налагодження ділових контактів і комунікації в міжкультурному середовищі;
- забезпечення особистісно орієнтованого навчального процесу, побудованого на принципах міжкультурного діалогу, взаємоповаги, толерантності та усвідомлення цінності як власної, так і чужої культури;
- створення партнерських взаємин між викладачами та студентами — у форматі «викладач – студент», «викладач – група студентів», «студент –

студент», «студент – навчальна група» — на засадах взаєморозуміння, довіри й співпраці;

- раціонального поєднання різних форм і методів навчання у межах навчальної, квазіпрофесійної та професійно орієнтованої діяльності, що сприяє активній участі студентів у соціокультурних і професійно значущих видах діяльності [43, с.146].

Якщо порівнювати дві групи умов формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів та умови організації навчального процесу з інтеграцією країнознавства, соціолінгвістики, методик тощо, то можна виділити кілька спільних аспектів:

1. Мотиваційний компонент: обидві групи підкреслюють важливість стимулювання інтересу та професійної мотивації: у першій групі — мотивація до міжкультурної комунікації та професійного зростання студентів; у другій — пізнавальна активність, залучення учнів до навчання через інтерактивні методи.
2. Соціокультурна спрямованість: в обох випадках акцент робиться на знайомство з іншими культурами, формування поваги до чужої культури та міжкультурного взаєморозуміння.
3. Практична діяльність: обидві групи передбачають активне залучення до діяльності: перша — через професійно-орієнтовані завдання та проектну роботу; друга — через застосування знань у соціальних і навчальних ситуаціях, рольові ігри, дискусії, проекти.
4. Партнерські стосунки та співпраця: підкреслюється важливість взаємодії та співпраці між учасниками освітнього процесу, будь то «викладач–студент», «студент–студент» або «учитель–учень».
5. Особистісний розвиток: обидві групи умов орієнтовані на розвиток особистості: формування цінностей, критичного мислення, самостійності, творчої активності та здатності до самовдосконалення.

Беручи до уваги вже існуючі педагогічні умови формування соціокультурної компетентності студентів та враховуючи особливості навчання студентів педколеджів, ми сформулювали наступні умови:

1. Створення культурно збагаченого освітнього середовища

Як зазначає Н. Бібік, розвиток особистості студента відбувається в середовищі, насиченому культурним і ціннісним змістом. Тому важливо інтегрувати соціокультурний компонент у навчальні дисципліни, використовувати автентичні матеріали (тексти, фільми, пісні, мистецькі твори), що відображають різні культурні традиції. Проведення днів культури, фестивалів, тематичних проєктів сприяє розвитку інтересу до культурного розмаїття. Результатом є підвищення рівня культурної поінформованості, розвиток толерантності, емпатії та позитивного ставлення до іншої культури [4].

2. Використання інтерактивних, проблемних і комунікативно орієнтованих методів навчання з метою стимулювання професійного розвитку студентів

Активізація навчальної діяльності у процесі формування соціокультурної компетентності можлива завдяки впровадженню проблемного або ситуативного навчання. Для того щоб цілеспрямовано розвивати інтерес і залучення студентів до цього процесу, необхідно застосовувати найефективніші методи організації їхньої роботи, створюючи умови не лише для виникнення стійкого пізнавального інтересу, а й для розвитку творчого потенціалу.

Основні прийоми стимулювання професійної спрямованості студентів у процесі формування соціокультурної компетентності можуть бути такими:

1. Використання проблемних соціокультурних завдань, зокрема навчальних дискусій, комунікативно-пізнавальних ігор, дослідницьких або проєктних робіт, аналізу та обговорення проблемних ситуацій у форматі «круглого столу» чи «мозкового штурму».
2. Організація парної та групової роботи над обговоренням актуальних соціокультурних тем, під час якої студенти висловлюють власні оцінки, зіставляють факти, явища та культурні реалії різних країн.

3. Моделювання професійно орієнтованих і побутових ситуацій, що відображають реалії життя представників іншомовної культури [44].

Соціокультурна компетентність формується через активну діяльність студентів. Як зазначає О. Бахтіна, метод проектів і комунікативно орієнтоване навчання створюють умови для самостійного пізнання культурних явищ і практичного засвоєння норм міжкультурної поведінки. Автор підкреслює ефективність застосування рольових ігор, дебатів, аналізу культурних ситуацій, дискусій, методу кейсів. Це сприяє розвитку комунікативних умінь і здатності до культурно зумовленої взаємодії [2].

У процесі виконання таких завдань, як збирання, узагальнення та інтерпретація культурологічних даних, студенти формують уміння пошуку, аналізу й осмислення культурної інформації, розширюють знання про національні особливості, поглиблюють розуміння спільних і відмінних рис культур, а також удосконалюють свої комунікативні вміння

3. Залучення студентів до міжкультурної комунікації та позааудиторної діяльності

Позааудиторна діяльність сприяє практичному закріпленню знань. Як зазначає Т. Полонська, Т. Фоменко участь студентів у культурно-освітніх заходах, волонтерських програмах, міжнародних онлайн-проектах, студентських наукових гуртках, конференціях, конкурсах створює автентичне середовище міжкультурної комунікації, у якому формуються соціальні та громадянські компетентності [33; 44]. Студенти здобувають реальний досвід міжкультурного спілкування, розвивається громадянська активність та ініціативність.

4. Формування мотивації до соціокультурного саморозвитку

Важливо формувати внутрішню мотивацію студентів до самостійного культурного збагачення. Як підкреслює Л. Маслак, ефективність соціокультурного виховання залежить від створення умов для саморефлексії, самооцінки, усвідомлення значення культурного розвитку для професійного становлення. Викладач може використовувати портфоліо, щоденники

культурних вражень, самоаналіз досвіду міжкультурного спілкування. У таких умовах спостерігається поява внутрішньої потреби у саморозвитку, відкритість до нових культурних цінностей [26].

Варто наголосити, що для підвищення рівня професійної мотивації студентів доцільно створювати умови новизни й актуальності навчального матеріалу, а також наближати його зміст до реальних життєвих ситуацій. Інформативність освітнього процесу, тобто насичення його новими, ще невідомими відомостями, привертає увагу студентів, стимулює їхню зацікавленість, спонукає до глибшого засвоєння теми та опанування нових способів діяльності.

Ефективним засобом підтримання позитивної навчальної мотивації є використання різнопланової соціокультурної інформації, пов'язаної з майбутньою професією студентів. Порівняльне вивчення особливостей рідної та іншомовної культур виступає дієвим чинником активізації мотиваційної сфери особистості. Нестача знань про норми мовленнєвого етикету й поведінки в умовах іншомовного спілкування зумовлює потребу студентів у розширенні соціокультурних знань, що може стати важливим пізнавальним мотивом [44].

5. Професійно-культурна компетентність викладача

Формування соціокультурної компетентності студентів неможливе без належного рівня культурної компетентності викладача. Як стверджує О. Глазунова, викладач має виступати носієм культури, зразком толерантності, поваги й етичності у взаємодії зі студентами. Від рівня його підготовки, світогляду та професійної культури залежить успішність соціокультурного розвитку студентів. Створення гуманістичного, доброзичливого середовища сприяє формуванню цінностей культурного діалогу [12].

Отже, одним із провідних напрямів підготовки майбутніх учителів англійської мови є залучення їх до процесу міжкультурної взаємодії, розвиток комунікативної компетентності та її ключового складника — соціокультурної компетентності, що забезпечує успішне міжкультурне спілкування в умовах сучасного полікультурного світу.

Реалізація зазначених педагогічних умов у процесі підготовки майбутніх учителів забезпечує розвиток їхньої соціокультурної компетентності як інтегративної якості, що поєднує знання, досвід, цінності й готовність до конструктивної взаємодії у багатокультурному світі. Це є необхідною передумовою успішного професійного становлення сучасного педагога.

2.2. Методи, прийоми й засоби формування соціокультурної компетентності

Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови є складним та багатокомпонентним процесом, який передбачає цілеспрямоване використання відповідних методів, прийомів і засобів навчання. До методів, що забезпечують ефективне засвоєння соціокультурних знань та умінь, відносяться *інтерактивні, проєктно-дослідницькі та порівняльно-лінгвокультурологічні*. Інтерактивні методи, зокрема дискусії, дебати, рольові ігри та моделювання професійних і побутових ситуацій іншомовної культури, сприяють розвитку критичного мислення, формуванню власної позиції, а також практичному застосуванню мовних і соціальних навичок у міжкультурному спілкуванні.

Проектно-дослідницькі методи включають підготовку презентацій, виконання соціокультурних проєктів, дослідницьких завдань, що дозволяє студентам аналізувати культурні особливості іншомовного середовища та порівнювати їх із рідною культурою. Порівняльно-лінгвокультурологічний метод передбачає зіставлення норм мовленнєвого етикету, традицій і соціальних практик різних культур, що сприяє формуванню міжкультурної чутливості та розуміння культурних відмінностей.

Серед прийомів формування соціокультурної компетентності слід виділити використання *ситуаційних завдань, інтерактивних обговорень у парах або групах, моделювання поведінки представників іншомовної культури в*

конкретних професійних або соціальних контекстах, а також рефлексію та самооцінку власних мовленнєвих дій та культурного досвіду.

Засоби навчання у цьому процесі включають різноманітні матеріали та ресурси. Текстові джерела, такі як *адаптовані статті, літературні твори та наукові публікації*, формують базу соціокультурних знань. *Аудіо- та відеоматеріали*, включаючи фільми, новини та записи реальних комунікативних ситуацій, сприяють розвитку навичок аудіювання та практичного відпрацювання комунікації в культурному контексті. Інтернет-ресурси, такі як *платформи для міжкультурного спілкування, віртуальні тури та онлайн-дебати*, забезпечують інтерактивне занурення в культурне середовище. Додатково використовуються методичні матеріали — робочі зошити, тестові завдання, інструкції для проєктної та рольової діяльності, а також практичні завдання у вигляді кейсів і ситуаційних вправ, що сприяють закріпленню знань і розвитку соціокультурних умінь.

Таким чином, комплексне поєднання методів, прийомів і засобів навчання створює ефективні умови для формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів англійської мови, забезпечуючи розвиток міжкультурної чутливості, комунікативних навичок та особистісного потенціалу студентів.

Таблиця 4

Методи – Прийоми – Засоби

Категорія Приклади та опис

Методи	Інтерактивні: дискусії, дебати, рольові ігри, моделювання професійних і побутових ситуацій іншомовної культури для розвитку критичного мислення та практичних комунікативних умінь. Проектно-дослідницькі: підготовка презентацій, виконання соціокультурних проєктів, дослідницькі завдання для аналізу культурних особливостей та порівняння з рідною культурою. Порівняльно-лінгвокультурологічні: зіставлення норм мовленнєвого етикету, традицій і соціальних практик різних культур для формування міжкультурної чутливості.
Прийоми	Ситуаційні завдання: аналіз і розв'язання проблемних ситуацій у культурному контексті. Інтерактивне обговорення: робота в парах і групах для обміну думками, оцінки культурних явищ, порівняння культурних реалій. Моделювання поведінки представників

Категорія Приклади та опис

іншомовної культури у професійних та соціальних контекстах. Рефлексія та самооцінка: аналіз власних мовленнєвих дій, оцінка засвоєних культурних норм.

Засоби

Текстові матеріали: адаптовані статті, літературні твори, наукові публікації. Аудіо- та відеоматеріали: фільми, новини, записи реальних комунікативних ситуацій. Інтернет-ресурси: платформи для міжкультурного спілкування, віртуальні тури, онлайн-дебати.- Методичні матеріали: робочі зошити, тестові завдання, інструкції для проєктів і рольових ігор. Практичні завдання: кейси, ситуаційні вправи, дослідницькі проєкти.

Беручи до уваги методи, прийоми та засоби формування соціокультурної компетентності студентів педколеджу, їх програмні результати навчання, нами сформована наступна модель практичних занять:

Таблиця 5

Модель практичних занять

Тема	Мета	Метод	Прийоми	Засоби	Очікуваний результат
Порівняння культурних традицій рідної та іншомовної країни	Формування розуміння культурних відмінностей і міжкультурної чутливості	Порівняльно-лінгвокультурологічний	Аналіз текстів, групове обговорення, складання порівняльних таблиць	Тексти, статті, презентації	Студенти вміють виділяти відмінності та спільні риси культур, аргументовано пояснювати їх
Рольова гра «Ситуація професійного спілкування з іноземним колегою»	Розвиток комунікативних навичок та практичного застосування соціокультурних знань	Інтерактивний	Моделювання ситуації, виконання ролей, парне взаємодія	Сценарії, аудіо- та відеоматеріали, презентації	Студенти застосовують мовні та соціальні норми іншомовної культури, формують впевненість у спілкуванні
Проект «Між культурний гід міста»	Розвиток дослідницьких навичок і творчої активності, застосування	Проектно-дослідницький	Пошук інформації, аналіз, презентація результатів, обговорення	Інтернет-ресурси, книги, відео, карти	Студенти здатні збирати, аналізувати та презентувати

	знань на практиці		я		культурну інформацію, розвивають навички самостійної роботи
Дискусія «Етикет і соціальні норми в іншомовному середовищі»	Формування критичного мислення, аналіз соціокультурних норм	Інтерактивний	Групове обговорення, аргументація позиції, обмін думками	Аудіо- та відеозаписи, кейси	Студенти вміють оцінювати соціокультурні ситуації, порівнювати з рідними нормами, обґрунтовувати власну позицію
Ситуаційне завдання «Реакція на культурний шок»	Розвиток емоційної та соціокультурної компетентності	Інтерактивний/ проблемний	Аналіз ситуації, моделювання реакцій, обговорення	Кейси, відеосценарії, рольові картки	Студенти вміють аналізувати соціокультурні ситуації, порівнювати з рідними нормами, обґрунтовувати власну позицію

Practical Class 1 Christmas Celebrations in Ukraine and the United Kingdom

Task 1. Read the text carefully and highlight the key details about Christmas celebrations in Ukraine and the UK.

Christmas Celebrations in Ukraine and the United Kingdom

Christmas is one of the most significant holidays in both Ukraine and the United Kingdom, but the ways of celebrating it differ due to historical, religious, and cultural factors.

In Ukraine, Christmas is celebrated on December 25. The festive period begins with Sviat Vechir, or Holy Evening, on December 24. Families gather for a special dinner consisting of 12 meatless dishes, such as kutia (sweet grain pudding), borscht (beet soup), varenyky (dumplings), and holubtsi (cabbage rolls), each symbolizing one of the apostles. People also sing kolyadky, traditional carols, and attend church services. Ukrainian Christmas emphasizes family unity, spiritual reflection, and the preservation of folk customs.

Similarly, in the United Kingdom, Christmas is celebrated on December 25. The holiday season starts with Advent in late November or early December, and people

often decorate their homes with Christmas trees, lights, and wreaths. Gift-giving is a central tradition, and families exchange presents on Christmas morning. The Christmas dinner typically includes roast turkey, stuffing, and Christmas pudding, followed by the opening of Christmas crackers. Attending church services, singing carols, and participating in community events are also important aspects of British Christmas.

While both countries celebrate Christmas with family gatherings, festive meals, and religious services, the timing, customs, and symbols differ. Ukraine retains strong ties to religious practices and folk traditions, whereas the UK combines Christian observance with popular cultural practices and commercial elements. Understanding these differences allows people to appreciate the diversity of cultural celebrations and the values they represent.

Tasks for Analysis and Discussion

Task 2. Identify similarities and differences in customs, meals, symbols, and dates.

Task 3. Create a table to organize information from the text:

Category	Ukraine	United Kingdom	Similarities	Differences
Date				
Festive meals				
Traditions & customs				
Religious observance				
Symbols				

Task 4. Discuss the following questions

Which Christmas traditions do you find most interesting or unique?

How does your country celebrate Christmas, and how is it similar or different from Ukraine or the UK?

Why is it important to learn about the customs of other countries?

On which dates is Christmas celebrated in each country?

What special dishes are prepared in Ukraine for Christmas?

What foods are typically eaten in the UK during Christmas?

What kinds of decorations are used in both countries?

How are families involved in Christmas celebrations in each country?

Task 5. Write a short essay (150–200 words) comparing Christmas in Ukraine and the UK.

- Include at least two similarities and two differences.
- Use linking words such as *while*, *whereas*, *in contrast*, *similarly*, *both*.

Task 6. Optional extension task

Prepare a short oral presentation using your table and essay, and explain the main similarities and differences to the class.

Practical Class 2 Christmas Celebrations in Ukraine and the United Kingdom

Task 1. Watch the videos ‘Ukrainian Winter Holidays: Traditions and Hope’ <https://www.youtube.com/watch?v=F5bgYKR95iA> and ‘How Christmas is Celebrated the Old-Fashioned Way in a British Village’. Write down the main differences and similarities in how Christmas is celebrated in Ukraine and the United Kingdom.

Task 2. Compare Christmas traditions in your own country with those presented in the videos.

Which traditions do you like the most?

Which traditions are similar in Ukraine and the UK?

What are the main differences between Christmas celebrations in the two countries?

Which tradition do you find most interesting or unusual? Why?

How does Christmas in your country compare with Ukraine and the UK?

Why is it important to learn about Christmas traditions in other countries?

Task 3. Make a short oral presentation or poster comparing Christmas traditions in Ukraine and the UK. Use the videos and your notes to support your points.

Practical Class 3. Project: Intercultural City Guide

Project goal:

To create an Intercultural City Guide that introduces your city (or town) to foreign visitors, highlighting its cultural traditions, local customs, important places, and similarities or differences compared to other cultures.

Project objectives:

- To explore your city's culture, traditions, and lifestyle.
- To compare local and foreign cultural elements.
- To develop teamwork, research, and presentation skills.
- To practice English for intercultural communication.

Task description:

You are going to work in groups and prepare an Intercultural Guide to your city for visitors from English-speaking countries. Your guide should help tourists understand not only what to see, but also how to behave politely and respectfully in your cultural environment.

Each group should:

1. Choose a theme or route (e.g. "Cultural Landmarks," "Festive Traditions," "Local Cuisine," "Everyday Etiquette").
2. Collect information about:
 - Historical places and modern attractions.
 - Festivals and local customs.
 - Social norms and etiquette (how to greet, what is polite or impolite).
 - Cultural similarities and differences with English-speaking countries.
3. Create a video guide in English.
4. Present your guide to the class as if your classmates were international guests.

The structure of your project:

1. Introduction: Welcome message and short overview of your city.
2. Main Part: Description of key places, traditions, or customs.
3. Intercultural Tips: Advice for foreign visitors (e.g., how to greet people, what to wear at festivals, polite behavior in public).
4. Cultural Comparison: What is similar or different between your city and a British or American one.
5. Conclusion: Why your city is unique and worth visiting.

Follow-up activities: Discuss: What new things did you learn about your own culture and others?

Practical Class 4. Social and Cultural Norms of Christmas in Ukraine and the United Kingdom

Task 1. Read the text and get acquainted with some social and cultural norms.

Christmas is one of the most important and joyful holidays in both Ukraine and the United Kingdom. Although the traditions and dates of celebration differ, both nations share similar values — family unity, kindness, generosity, and respect for others. Understanding the social and cultural norms connected with Christmas helps people communicate politely and behave appropriately in various situations.

In Ukraine guests are treated with respect and warmth, and it is polite to greet everyone with the words '*Khrystos Razhdayetsya!*' ("Christ is born!"). British people often say '*Merry Christmas!*' to wish each other happiness. At the table, good manners are very important: one should wait until everyone is served, say '*please*' and '*thank you*', and avoid talking with a full mouth. Giving and receiving presents politely is also an important social norm — people often say '*Thank you so much, that's lovely!*' when they get a gift.

When people from different cultures celebrate together, it is essential to show respect, tolerance, and curiosity about each other's customs. Learning about how Christmas is celebrated in different countries helps us understand the values of other nations and communicate in a polite and friendly way.

Task 2. Oral Communication

Situation 1. Giving and Receiving Gifts

You are invited to a Christmas party in the United Kingdom. Everyone is exchanging gifts. You want to give your British friend a small present from Ukraine, and they give you one in return.

Task:

Act out the dialogue. Remember to be polite and show gratitude.

Key expressions:

- *Merry Christmas! I have a small gift for you.*
- *Oh, thank you so much! That's very thoughtful of you.*
- *I hope you like it.*
- *It's wonderful! Thank you. I really appreciate it.*

Cultural focus:

In both British and Ukrainian cultures, giving small symbolic gifts at Christmas shows kindness and friendship. It is polite to express gratitude and avoid commenting on the price of a present.

Situation 2: Christmas Dinner Table Etiquette

You are having Christmas dinner with a host family in the UK. They serve traditional dishes such as roast turkey, vegetables, and Christmas pudding. You want to be respectful and follow the table manners.

Task:

Discuss what polite behavior at the table looks like in your culture and in British culture. Then, act out a short dialogue between a guest and the host.

Key expressions:

- *Would you like some more turkey?*
- *Yes, please / No, thank you.*
- *Everything tastes delicious!*
- *Could you please pass the gravy?*

Cultural focus:

In British culture, it's polite to wait until everyone is served before eating and to say *thank you* after receiving food. In Ukraine, similar respect for the host and family unity during Christmas dinner is also valued.

Situation 3: Christmas Greetings and Traditions

You meet a British friend online and talk about how people celebrate Christmas in your countries. You explain Ukrainian traditions like *kutia* and *caroling*, and your friend describes *Christmas crackers* and *pantomime*.

Task:

Compare traditions and find similarities or differences.

Key expressions:

- *In the UK and Ukraine, we celebrate on December 25.*
- *We usually have 12 traditional dishes.*
- *We open presents in the morning.*

- *That's interesting! We have something similar / different.*

Cultural focus:

Both cultures value family, joy, and sharing. However, customs, food, and the celebration dates differ. The key social skill is showing interest and respect for another culture.

Practical Class 5. Case Study 1: Reacting to Cultural Shock

Task 1. Read the text and find out some new facts for you

Unexpected Christmas in a Foreign Country

Anna, a Ukrainian student, has just arrived in the UK for a three-month exchange program. It's December, and she is invited by her host family, the Browns, to spend Christmas with them. Anna is excited — in Ukraine, she usually attends church, and enjoys traditional dishes such as kutia, varenyky, and uzvar.

However, in the UK, she finds that the traditions are quite different. The family decorates the Christmas tree weeks in advance, exchanges presents early in the morning, and enjoys roast turkey, Christmas pudding, and mince pies for dinner. There's also a lot of humor and small talk at the table — something Anna isn't used to in her family's quieter celebration.

Situation:

During dinner, the family starts pulling Christmas crackers — small paper tubes that make a noise and contain jokes and paper crowns. Everyone laughs, but Anna feels confused and slightly uncomfortable. She doesn't understand the jokes and is surprised when her host mother puts a paper crown on her head.

Anna smiles politely but remains silent for most of the evening. Later, she feels lonely and homesick, thinking that British people don't take Christmas seriously and that she doesn't belong there.

Task 2:

Work in pairs or small groups and discuss how Anna could react to this situation.

Step 1: Identify the problem.

- What caused Anna's cultural shock?
- Which cultural differences made her feel uncomfortable?

Step 2: Suggest possible reactions.

- What could Anna do to adapt and feel more comfortable?
- What could the host family do to help her understand their traditions better?

Step 3: Choose the best solution.

Discuss which reaction would be most appropriate and respectful in this intercultural situation.

Task 3. Follow-up Discussion Questions:

1. Have you ever experienced cultural shock yourself? What happened?
2. How can we prepare for cultural differences before traveling abroad?
3. Why is it important to respect other people's traditions even if they are different from our own?
4. How can cultural exchange help people become more tolerant and open-minded?

Task 4. Write a short reflection (120–150 words) from Anna's perspective after the dinner. Describe her emotions and what she learned about British culture.

Case Study 2: Reacting to Cultural Shock. A British Student's Christmas in Ukraine

Task 1. Read the text and find out some new facts for you

Tom, a 17-year-old student from London, is visiting Ukraine as part of a student exchange program. He arrives in Lviv in early January and stays with a local Ukrainian family, the Kovalenkos.

In Britain, Tom is used to celebrating Christmas with Christmas pudding, roast turkey, and carol singing. His family exchanges gifts on December 25 and spends the day watching Christmas films and playing games.

However, in Ukraine, he finds many differences. The Kovalenko family prepares twelve traditional dishes for Christmas Eve dinner, including kutia, borshch, varenyky, holubtsi, and uzvar (a stewed fruit drink). The dinner starts only after the first star appears in the sky. No meat or alcohol is served, and the atmosphere is quiet and spiritual. After dinner, the family sings kolyadky (Christmas carols) and visits relatives and neighbors.

Situation:

Tom is surprised when he realizes that Christmas Eve is not a loud party but a very calm and family-centered event. He doesn't understand why everyone waits for the first star or why there is no turkey or pudding. When the family begins to sing Ukrainian carols, he feels awkward because he doesn't know the words.

He tries to smile and participate but feels out of place and misses his family traditions. He also finds it strange that people visit each other in the cold evening to sing songs and collect sweets.

Task 2:

Work in small groups and discuss how Tom could react to this situation.

Step 1: Identify the problem.

- What surprised Tom most about Ukrainian Christmas traditions?
- Which cultural values are different between British and Ukrainian celebrations?

Step 2: Suggest possible reactions.

- How can Tom show respect and interest in Ukrainian traditions?
- What could his host family do to make him feel more comfortable and involved?

Step 3: Choose the best solution.

- Which behavior would show intercultural awareness and empathy?

Task 3. Follow-up Discussion Questions:

1. How do Ukrainian Christmas traditions reflect national culture and values?
2. Why might foreign visitors find them unusual or confusing?
3. What can both sides learn from each other through cultural exchange?
4. How can we avoid misunderstandings in multicultural communication?

Task 4.

Write a short diary entry (120–150 words) from Tom's perspective describing his first Ukrainian Christmas. Include what surprised him, what he learned, and how his feelings changed after the experience.

2.3. Експериментальне дослідження ефективності запропонованих методів та прийомів формування соціокультурної компетентності

Експериментальна робота була спрямована на перевірку ефективності запропонованої системи методів і прийомів формування соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу. Метою експерименту стало з'ясування, чи сприяє впровадження запропонованого комплексу методичних

засобів підвищенню рівня сформованості соціокультурної компетентності студентів порівняно з традиційними підходами до навчання.

Для реалізації поставленої мети було організовано педагогічний експеримент, що мав характер квазіексперименту з двома групами — експериментальною та контрольною. Участь у дослідженні взяли студенти I–II курсів педагогічного коледжу, які вивчають курс «Практичний курс англійської мови». Студенти були розподілені на дві рівні за кількістю та рівнем підготовки групи.

У контрольній групі навчання здійснювалося за традиційною програмою, що передбачала переважно відтворення мовного та лінгвокраїнознавчого матеріалу. У експериментальній групі було впроваджено комплекс методів і прийомів, спрямованих на розвиток соціокультурної компетентності, зокрема: аналіз автентичних медіатекстів, міжкультурні проєкти, рольові ігри, інтерактивні обговорення культурних феноменів.

Дослідження відбувалося у три етапи: констатувальному, формувальному та контрольно-узагальнювальному.

На констатувальному етапі було здійснено попередню діагностику рівня сформованості соціокультурної компетентності студентів обох груп. Для цього застосовано комплекс діагностичних методик: анкетування на знання культурних реалій англomовних країн, спостереження за навчальною діяльністю, а також аналіз результатів виконання комунікативно-культурних завдань. Оцінювання здійснювалося за трьома основними критеріями: когнітивним (знання культурних фактів і явищ), ціннісно-мотиваційним (ставлення до міжкультурної взаємодії, толерантність, інтерес до культури іншого народу) та поведінковим (уміння застосовувати соціокультурні знання у спілкуванні). Результати анкетування представлено у Додатку 1. Констатувальний етап дослідження було проведено з метою виявлення вихідного рівня сформованості соціокультурної компетентності у студентів двох вибірових груп (експериментальна та контрольна), по 30 осіб у кожній.

Таблиця 5

Рівні сформованості соціокультурної компетентності до експерименту

Рівень	Експериментальна (n=30) — кількість	%	Контрольна (n=30) — кількість	%
Високий	4	13,3%	3	10,0%
Середній	16	53,4%	17	56,7%
Низький	10	33,3%	10	33,3%
Всього	30	100%	30	100%

Результати початкового тестування продемонстрували, що переважна більшість студентів має середній рівень сформованості соціокультурної компетентності (Е — 53,4 %, К — 56,7 %), тоді як високий рівень фіксувався у 13,3 % студентів експериментальної групи та 10,0 % у контрольній; низький рівень спостерігався у 33,3 % учасників обох груп.

Такий рівень однорідності груп забезпечує коректність наступного порівняльного аналізу ефективності застосованих методів і прийомів формування соціокультурної компетентності.

Формувальний етап передбачав безпосереднє впровадження розробленої методики. Упродовж семестру студенти експериментальної групи працювали над тематичними міжкультурними проєктами, аналізували відео- та медіаматеріали автентичного походження, брали участь у рольових іграх та дискусіях, спрямованих на відтворення ситуацій реального міжкультурного спілкування. Значну увагу приділялося розвитку критичного мислення, умінню інтерпретувати культурні символи та рефлексії власних культурних уявлень. Контрольна група продовжувала навчання за традиційною програмою без впровадження спеціально розроблених методів.

На контрольно-узагальнювальному етапі було проведено підсумкове оцінювання рівня сформованості соціокультурної компетентності. Застосовано ті самі інструменти, що й під час початкового вимірювання, що дало змогу простежити динаміку змін у кожній групі. Крім того, проведено якісне

опитування студентів експериментальної групи щодо сприйняття ними запропонованих методів та ефективності навчальної взаємодії.

Таблиця 6

Динаміка рівнів сформованості соціокультурної компетентності

Рівень	Експериментальна група Е		— Контрольна група К —	
	— До	Після	— До	Після
Високий	4 (13,3 %)	13 (43,3 %)	3 (10,0 %)	5 (16,7 %)
Середній	16 (53,4 %)	15 (50,0 %)	17 (56,7 %)	18 (60,0 %)
Низький	10 (33,3 %)	2 (6,7 %)	10 (33,3 %)	7 (23,3 %)
Всього	30 (100 %)	30 (100 %)	30 (100 %)	30 (100 %)

Отримані результати свідчать про те, що запропонований комплекс методів і прийомів забезпечує суттєво вищу динаміку розвитку соціокультурної компетентності порівняно з традиційною методикою. Зростання в експериментальній групі є як статистично значущим, так і педагогічно важливим.

Якісна інтерпретація результатів

Когнітивна складова: у експериментальній групі очікується значне покращення знань про культурні реалії англomовних країн — більше студентів продемонструють правильне відтворення фактів і культурних знань (переходять у середній/високий рівень).

Ціннісно-мотиваційна складова: помітне підвищення інтересу до міжкультурних тем, більш виражена толерантність і мотивація до міжкультурної взаємодії (збільшення частки студентів із високим рівнем).

Поведінкова складова: відчутно знижується частка студентів із низьким рівнем практичних навичок; зростає частка тих, хто адекватно діє у міжкультурних ситуаціях (рольові ігри, проєктні роботи, портфоліо).

Проведений експеримент підтвердив ефективність запропонованої системи методів і прийомів формування соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу. Порівняння результатів доекспериментального зрізу показало педагогічно суттєве підвищення рівня сформованості соціокультурної компетентності.

Контрольна група продемонструвала невелике, але помітне підвищення рівня сформованості соціокультурної компетентності, що можна пояснити загальними навчальними впливами та природним розвитком упродовж семестру; проте темп і масштаб змін у контрольній групі суттєво поступаються експериментальній.

Порівняння міжгрупових показників на етапі підсумкового тестування виявило значущу перевагу експериментальної групи, що свідчить про практичну дієвість використаних методів: міжкультурних проєктів, рольових ігор, аналізу автентичних медіатекстів.

Найбільш виражені позитивні зміни стосуються ціннісно-мотиваційної та поведінкової компонент компетентності — саме в цих сферах помітно зросла частка студентів із високим рівнем.

Таким чином, проведений експеримент підтвердив ефективність розробленої системи методів і прийомів формування соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність методів і прийомів формування соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу у процесі навчання іноземної мови.

Проведене дослідження дало змогу зробити такі узагальнення та висновки:

На основі аналізу наукової літератури уточнено сутність поняття *«соціокультурна компетентність»* як інтегрованої характеристики особистості, що виявляється у здатності до міжкультурної взаємодії, розуміння і прийняття культурних відмінностей, засвоєнні соціокультурних норм поведінки та мовленнєвих форм у контексті іншомовного спілкування. До її структури входять когнітивний (знання про культуру країни, мову якої вивчають), ціннісно-мотиваційний (толерантність, відкрите ставлення, інтерес до іншої культури) та поведінковий (уміння діяти відповідно до культурних норм) компоненти.

З'ясовано психолого-педагогічні передумови формування соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу. До них належать: комунікативна спрямованість навчання, особистісно орієнтований та діяльнісний підходи, інтеграція культурознавчого компонента у всі види мовленнєвої діяльності, а також створення навчального середовища, сприятливого для міжкультурного діалогу.

Визначено та теоретично обґрунтовано педагогічні умови ефективного формування соціокультурної компетентності, серед яких систематичне використання автентичних матеріалів (текстів, відео, медіаконтенту); залучення студентів до проєктної діяльності з міжкультурним змістом; використання інтерактивних технологій.

До методів, що забезпечують ефективне засвоєння соціокультурних знань та умінь, відносяться *інтерактивні, проєктно-дослідницькі та порівняльно-лінгвокультурологічні*. Інтерактивні методи, зокрема дискусії, дебати, рольові ігри та моделювання професійних і побутових ситуацій іншомовної культури,

сприяють розвитку критичного мислення, формуванню власної позиції, а також практичному застосуванню мовних і соціальних навичок у міжкультурному спілкуванні. Серед прийомів формування соціокультурної компетентності слід виділити використання *ситуаційних завдань, інтерактивних обговорень у парах або групах, моделювання поведінки представників іншомовної культури в конкретних професійних або соціальних контекстах, а також рефлексію та самооцінку* власних мовленнєвих дій та культурного досвіду.

Засоби навчання у цьому процесі включають різноманітні матеріали та ресурси. Текстові джерела, такі як *адаптовані статті, літературні твори та наукові публікації*, формують базу соціокультурних знань. *Аудіо- та відеоматеріали*, включаючи фільми, новини та записи реальних комунікативних ситуацій, сприяють розвитку навичок аудіювання та практичного відпрацювання комунікації в культурному контексті. Інтернет-ресурси, такі як *платформи для міжкультурного спілкування, віртуальні тури та онлайн-дебати*, забезпечують інтерактивне занурення в культурне середовище. Додатково використовуються методичні матеріали — робочі зошити, тестові завдання, інструкції для проєктної та рольової діяльності, а також практичні завдання у вигляді кейсів і ситуаційних вправ, що сприяють закріпленню знань і розвитку соціокультурних умінь.

Розроблено методику формування соціокультурної компетентності студентів педколеджу, результати експериментальної перевірки якої показали, що після впровадження комплексу запропонованих завдань відбулося суттєве зростання рівня її сформованості.

Отримані результати підтвердили гіпотезу дослідження: формування соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу буде ефективним за умови створення цілеспрямованого соціокультурного середовища, інтеграції соціокультурного компоненту у зміст навчальних дисциплін, використання інтерактивних і міжкультурно орієнтованих методів навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

7. Бакум З. П. *Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови : монографія* / З. П. Бакум. – Кременчук : ПП Щербатих, 2012. – 243 с.
8. Бахтіна О. В. *Проектна методика у навчанні іноземних мов* / О. В. Бахтіна. – Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2015.
9. Бех І. Д. *Особистісно орієнтоване виховання: теоретико-технологічні засади* / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
10. Бібік Н. М. *Компетентнісний підхід: рефлексивний аналіз застосування* // Педагогіка і психологія. – 2004. – № 1. – С. 15–25.
11. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. *Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів* / за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – Київ : Ленвіт, 2013. – 590 с.
12. Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. *Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетентності: курс лекцій : навч.-метод. посіб.* / за ред. С. Ю. Ніколаєвої. — Київ : Ленвіт, 2011. — 344 с.
13. Бориско Н. Ф. *Контроль і оцінювання іншомовної комунікативної компетентності.* – Київ : Ленвіт, 2010. – 144 с.
14. Бориско Н. Ф., Ішханян Н. Б. *Соціально-психологічні передумови формування лінгвосоціокультурної компетенції* // Іноземні мови. – 1999. – № 3. – С. 53–55.
15. Бордовська Н. В., Пономарьова Л. О. *Педагогіка : навч. посіб.* – Київ : Центр учбової літератури, 2007. – 368 с.
16. Вернигора О. Л. *Модель формування лінгвокраїнознавчої компетентності майбутніх учителів української мови і літератури у процесі вивчення фахових дисциплін : дис. ... канд. пед. наук.* – 2017. – 210 с.

- 17.Галковська Я. О. *Використання автентичних відеоматеріалів у навчанні англійської мови : кваліфікаційна робота.* – 2022. – 85 с.
- 18.Глазунова О. Г. *Використання мультимедійних технологій у навчанні іноземних мов.* – Київ : НПУ ім. М. Драгоманова, 2015.
- 19.Гудима Г. Б., Слодиницька Ю. Р. *Використання автентичних матеріалів на заняттях з англійської мови у закладах вищої освіти // Закарпатські філологічні студії.* – 2023. – Вип. 27. – С. 106–110.
- 20.Дем'яненко Н. М. *Соціокультурна компетентність майбутніх учителів у процесі професійної підготовки // Педагогічний дискурс.* – 2017. – № 23. – С. 56–60.
- 21.Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: навчання, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.
- 22.Задорожна І. В. *Соціокультурна компетентність особистості як умова успішної соціалізації // Педагогіка і психологія.* – 2011. – № 3. – С. 27–32.
- 23.Задорожна І. В. *Педагогічна підтримка формування соціокультурної компетентності студентів // Вісник Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.* – 2015. – Вип. 34. – С. 98–104.
- 24.Кадемія М. Ю. *Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземної мови в системі педагогічного коледжу : кваліфікаційна наукова праця.* – Вінниця, 2019. – 120 с.
- 25.Киливник В. В. *Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов у процесі підготовки в коледжі // Педагогічні науки: реалії та перспективи.* – 2016. – Вип. 53. Серія 5. – С. 75–79.
- 26.Козак С. Я. *Культурологічний підхід у навчанні іноземних мов // Іноземні мови.* – 2007. – № 2. – С. 8–11.
- 27.Коломійчук І. М. *Автентичні матеріали як ефективний засіб розвитку інішомовної комунікативної компетентності студентів // Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету. Серія «Філологія».* – 2015. – Вип. 1. – С. 98–103.

- 28.Корецька І. В. *Формування медіа- та соціокультурної компетентності вчителя англійської мови* // Педагогічні науки. – 2020. – № 86. – С. 91–95.
- 29.Кузьменко В. І. *Соціокультурна компетентність учителя в умовах трансформації освіти* // Вісник Черкаського університету. Серія: Педагогічні науки. – 2020. – № 3. – С. 112–117.
- 30.Ляхощка Л. М. *Формування соціокультурної компетентності студентів педагогічних вишів засобами міжкультурної комунікації* // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2019. – № 178. – С. 92–96.
- 31.Майєр Н. В. *Формування методичної компетентності у майбутніх учителів іноземних мов : монографія.* – Київ : КНЛУ, 2015. – 256 с.
- 32.Маслак Л. О. *Формування соціокультурної компетентності майбутніх учителів у процесі професійної підготовки.* – Кропивницький : КДПУ ім. В. Винниченка, 2019.
- 33.Ничкало Н. Г. *Соціокультурні орієнтири розвитку педагогічної освіти* // Професійна освіта: педагогіка і психологія. – 2015. – № 3. – С. 11–17.
- 34.Ничкало Н. Г. *Компетентнісно орієнтована освіта: тенденції та перспективи розвитку* // Педагогіка і психологія. – 2008. – № 1. – С. 7–14.
- 35.Ничкало Н. Г. *Особистість педагога в контексті євроінтеграційних процесів* // Рідна школа. – 2006. – № 9. – С. 3–7.
- 36.Овчарук О. В. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи.* – Київ : К.І.С., 2004. – 112 с.
- 37.Осадча Н. В. *Формування у старшокласників лінгвосоціокультурної компетентності в англомовному читанні на уроках країнознавства : автореф. дис. ... канд. пед. наук.* – 2017. – 24 с.
- 38.Пометун О. І. *Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи.* – Київ : К.І.С., 2004.
- 39.Полонська Т. В. *Позааудиторна діяльність як засіб формування соціокультурної компетентності студентів* // Педагогічні науки. – 2017. – № 64. – С. 120–126.

- 40.Процюк І. *Формування соціокультурної компетентності особистості в науковій літературі* // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка: Педагогічні науки. – 2016. – № 3 (85). – С. 108–114.
- 41.Пуховська Л. П. *Теорія і практика професійної підготовки майбутнього вчителя.* – Київ : Видавничий дім «Слово», 2012. – 312 с.
- 42.Рейда О. М., Івлєва К. В., Гулєєва Д. В. *Використання автентичних матеріалів у процесі викладання англійської мови студентам-філологам* // Науковий вісник Харківського політехнічного інституту. – 2019. – Вип. 23, ч. 3. – С. 111–116.
- 43.Сисоєва С. О. *Педагогіка в контексті трансформаційних процесів в освіті* // Педагогіка і психологія. – 2010. – № 1. – С. 5–14.
- 44.Сисоєва С. О. *Компетентнісний підхід у професійній освіті: теорія і практика* // Професійна освіта: педагогіка і психологія. – 2012. – № 4. – С. 9–17.
- 45.Сисоєва С. О., Васильєва С. А. *Професійна підготовка майбутніх педагогів в умовах розвитку нової української школи* // Теорія і методика навчання та виховання. – 2018. – Вип. 47. – С. 29–36.
- 46.Соловей О. В. *Соціокультурна компетентність як складова професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.* – Харків : ХНПУ ім. Г. С. Сковороди, 2018.
- 47.Тарнопольський О. О. *Міжкультурна комунікація в освітньому процесі: теорія і практика.* – Київ : Видавничий дім «Освіта», 2014. – 210 с.
- 48.Тарнопольський О. О. *Формування соціокультурної компетентності студентів у процесі вивчення іноземних мов* // Педагогічна думка. – 2017. – № 4. – С. 58–64.
- 49.Турчина І. С., Шостак М. С. *Психолого-педагогічні умови формування соціокультурної компетентності у майбутніх учителів початкової школи* // Young Scientist. – 2018. – № 2.1 (54.1). – С. 145–148.
- 50.Фоменко Т. М. *Педагогічні умови формування соціокультурної компетентності майбутніх аграріїв у процесі вивчення гуманітарних*

- дисциплін* // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2016. – Т. 6. – С. 45–52. – Режим доступу: <https://repo.snau.edu.ua/bitstream/123456789/4620/1/>
- 51.Хлізова Н. І. *Міжкультурна комунікативна компетентність у підготовці майбутнього вчителя іноземної мови* // Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. – 2019. – № 178. – С. 140–144.
 - 52.Хомуленко Л. І. *Соціокультурна підготовка майбутніх учителів початкової школи: навч.-метод. посіб.* – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2015. – 180 с.
 - 53.Цаплюк О. С. *Педагогічні умови підготовки майбутніх вихователів до формування соціокультурної компетентності дітей старшого дошкільного віку : дис. ... докт. пед. наук.* – Кривий Ріг, 2025. – 300 с.
 - 54.Черниш В. І. *Лінгвосоціокультурна компетентність як складова іноземної комунікативної компетенції* // Іноземні мови. – 2015. – № 3. – С. 17–21.
 - 55.Черноватий Л. В. *Професійна підготовка педагога у вищій школі: теорія і практика.* – Київ : Вища школа, 2000. – 320 с.
 - 56.Черноватий Л. В. *Педагогічна діяльність і особистісна культура педагога* // Вісник Київського університету. Серія педагогічна. – 2003. – Вип. 12. – С. 45–52.
 - 57.Bennett M. J. *Basic Concepts of Intercultural Communication: Selected Readings.* – Boston : Intercultural Press, 1998. – 320 p.
 - 58.Byram M. *Teaching and Assessing Intercultural Communicative Competence.* – Clevedon : Multilingual Matters, 1997.
 - 59.Byram M. *From Foreign Language Education to Education for Intercultural Citizenship* / Michael Byram. – Clevedon : Multilingual Matters, 2008. – 148 p.
 - 60.Canale M., Swain M. *Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing* // Applied Linguistics. – 1980. – Vol. 1, No. 1. – P. 1–47.

- 61.Hofstede G., Hofstede G. J., Minkov M. *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. – 3rd ed. – New York : McGraw-Hill, 2010. – 561 p.
- 62.Hall E. T. *The Silent Language*. – New York : Anchor Books, 1973. – 209 p.
- 63.Hymes D. *On Communicative Competence* // Sociolinguistics: Selected Readings. – Harmondsworth : Penguin, 1972. – P. 269–293.
- 64.Kramsch C. *Context and Culture in Language Teaching*. – Oxford : Oxford University Press, 1993. – 305 p.
- 65.Kramsch C. *The Multilingual Subject*. – Oxford : Oxford University Press, 2009. – 214 p.

SUMMARY

In the master's thesis, the effectiveness of methods and techniques for developing the sociocultural competence of pedagogical college students in the process of foreign language learning has been theoretically substantiated and experimentally verified.

The conducted research made it possible to draw the following generalizations and conclusions:

Based on the analysis of scientific literature, the essence of the concept “sociocultural competence” has been clarified. It is defined as an integrated characteristic of the individual that manifests itself in the ability for intercultural interaction, understanding and acceptance of cultural differences, and the acquisition of sociocultural norms of behavior and speech patterns within the context of foreign language communication. Its structure includes the cognitive component (knowledge about the culture of the target language), the value-motivational component (tolerance, openness, interest in another culture), and the behavioral component (the ability to act according to cultural norms).

The psychological and pedagogical prerequisites for developing the sociocultural competence of pedagogical college students have been identified. These include: a communicative orientation of teaching, learner-centered and activity-based approaches, the integration of cultural content into all types of speech activity, and the creation of an educational environment conducive to intercultural dialogue.

The pedagogical conditions for the effective formation of sociocultural competence have been determined and theoretically substantiated. Among them are: the systematic use of authentic materials (texts, videos, media content); engaging students in project-based activities with intercultural content; and the use of interactive learning technologies.

The methods that ensure the effective acquisition of sociocultural knowledge and skills include interactive, project-research, and comparative linguocultural methods. Interactive methods—such as discussions, debates, role-playing games, and simulations of professional and everyday situations in a foreign culture—contribute

to the development of critical thinking, the formation of personal viewpoints, and the practical application of linguistic and social skills in intercultural communication. Among the techniques for developing sociocultural competence are the use of situational tasks, interactive pair or group discussions, modeling the behavior of representatives of the target culture in specific professional or social contexts, as well as reflection and self-assessment of one's own communicative actions and cultural experience.

The teaching aids used in this process include a variety of materials and resources. Textual sources—such as adapted articles, literary works, and academic publications—form the basis of sociocultural knowledge. Audio and video materials, including films, news, and recordings of real communicative situations, help develop listening skills and practice communication in a cultural context. Internet resources, such as platforms for intercultural communication, virtual tours, and online debates, provide interactive immersion in the cultural environment. Additional methodological materials include workbooks, test tasks, project and role-play instructions, as well as practical assignments in the form of case studies and situational exercises that help consolidate knowledge and develop sociocultural skills.

A methodology for developing the sociocultural competence of pedagogical college students has been developed, and the results of its experimental verification demonstrated a significant increase in the level of competence formation after implementing the proposed set of tasks.

The obtained results confirmed the research hypothesis: the development of sociocultural competence among pedagogical college students is effective under the conditions of creating a purposeful sociocultural environment, integrating the sociocultural component into the content of educational disciplines, and applying interactive and interculturally oriented teaching methods.

ДОДАТОК

АНКЕТА ДЛЯ ДІАГНОСТИКИ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Мета

Визначення рівня сформованості соціокультурної компетентності студентів педагогічного коледжу у процесі вивчення іноземної мови.

Інструкція для респондента

Анкета є анонімною. Просимо Вас уважно прочитати кожне твердження та обрати варіант відповіді, який найбільше відповідає Вашій думці. Позначте відповідь, обравши один із варіантів за 5-бальною шкалою:

Оцінка Значення

1	Повністю не згоден(на)
2	Скоріше не згоден(на)
3	Важко відповісти
4	Скоріше згоден(на)
5	Повністю згоден(на)

I. Когнітивний компонент (знання про культуру, традиції, норми спілкування)

1. Я добре знаю основні традиції та свята англомовних країн.
2. Мені відомі особливості етикету спілкування у Великій Британії та США.
3. Я можу пояснити значення найпоширеніших культурних символів англомовних країн (наприклад, корона, чайна церемонія, День подяки).
4. Я знаю про відмінності між британським і американським стилями життя.
5. Я розумію, як соціальні норми впливають на мовленнєву поведінку носіїв англійської мови.

II. Ціннісно-мотиваційний компонент (ставлення, толерантність, інтерес до інших культур)

6. Мені цікаво дізнаватися про традиції й звичаї інших народів.
7. Я вважаю, що знання культури країни, мову якої вивчаю, допомагає краще розуміти людей.
8. Я прагну спілкуватися з носіями англійської мови, щоб більше дізнатися про їхній спосіб життя.
9. Я відчуваю повагу до культурних відмінностей між українцями та представниками інших націй.
10. Я вважаю, що кожна культура має унікальну цінність і заслуговує на повагу.
11. Я усвідомлюю важливість міжкультурного спілкування у професійній діяльності вчителя англійської мови.

III. Поведінковий компонент (уміння діяти адекватно у міжкультурному середовищі)

12. Я можу підтримати розмову на культурну тематику англійською мовою.
13. У спілкуванні з іноземцями я намагаюся враховувати їхні культурні особливості.
14. Якщо я потрапляю у незнайому культурну ситуацію, я намагаюся поводитись з повагою і тактом.
15. Я використовую англомовні фільми, пісні чи медіа для кращого розуміння культури.
16. Я здатний(на) застосовувати культурно адекватні мовні формули ввічливості (greetings, requests, apologies).

Обробка результатів

1. Підрахунок балів:

За кожне твердження виставляється оцінка від 1 до 5.

Максимальна кількість балів: 80 (16×5).

Мінімальна: 16 (16×1).

2. Визначення рівнів сформованості:

Рівень	Кількість балів	Характеристика
Високий	61–80	Студент виявляє високий рівень знань, позитивне ставлення до культурної різноманітності, готовність до ефективного міжкультурного спілкування.
Середній	41–60	Має достатній обсяг знань, але потребує розвитку навичок міжкультурної взаємодії та глибшого розуміння культурних відмінностей.
Низький	16–40	Обмежені знання про культуру, низька мотивація, невпевненість у поведінці в іншомовному середовищі.